

Робоча програма навчальної дисципліни «Міжнародні та європейські стандарти прав людини» для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня доктора філософії за галуззю знань **D Бізнес, адміністрування та право спеціальністю D Право третього (освітньо-наукового) ступеня**. К. : Університет «Україна», 2025. 62 с.

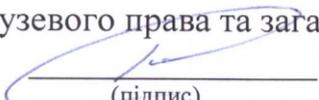
Розробник програми:

Георгій ПОПОВ, доцент кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін, доктор юридичних наук.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін

Протокол від «26» серпня 2025 року № 1

Завідувач кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін

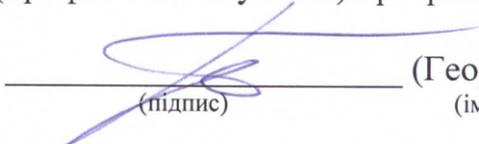

Олексій ФАСТ
(підпис)

«26» серпня 2025 року

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої-професійної програми «ПРАВО».

«26» серпня 2025 року

Гарант освітньої (професійної/наукової) програми

(Георгій ПОПОВ)
(підпис) (ім'я та прізвище)

ПРОЛОНГАЦІЯ РОБОЧОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

Навчальний рік	2025/2026	2026/2027	2027/2028	2028/2029
Дата засідання кафедри / циклової комісії	26.08.2025			
№ протоколу	1			
Підпис завідувача кафедри / ГОЛОВИ ЦИКЛОВОЇ КОМІСІЇ				

Матеріали до курсу розміщено на сайті Інтернет-підтримки освітнього процесу <http://vo.ukraine.edu.ua/> за адресою: <https://vo.uu.edu.ua/course/view.php?id=28745>
(вказати адресу)

Робочу програму перевірено

26 серпня 2025 р.

Директор Інституту права та суспільних відносин

_____ (підпис)

Тетяна ФЕДОРЕНКО

ЗМІСТ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
3. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ, ВІДПОВІДНІСТЬ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ КОМПОНЕНТАМ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ.....	7
4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	9
4.1 Анотація дисципліни.....	9
4.2. Структура навчальної дисципліни.....	13
4.2.1. Тематичний план.....	13
4.2.2. Навчально-методична картка дисципліни.....	14
4.3. Форми організації занять.....	15
4.3.1. Теми семінарських (практичних) занять.....	15
4.3.2. Індивідуальні завдання.....	16
4.3.3. Загальні методичні вимоги до написання реферату	17
4.3.4. Індивідуальна навчально-дослідна робота.....	19
4.3.5. Теми самостійної роботи здобувачів освіти.....	22
5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ.....	24
5.1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності.....	24
5.2. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності.....	25
5.3. Інклюзивні методи навчання.....	26
6. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	29
6.1. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти....	30
6.2. Система оцінювання роботи здобувачів упродовж семестру.....	31
6.3. Оцінка за теоретичний і практичний курс: шкала оцінювання національна та ECTS.....	32
6.4. Оцінка за іспит (залік): шкала оцінювання національна та ECTS.....	32
6.5. Загальна оцінка з дисципліни: шкала оцінювання національна та ECTS.....	33
7. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ/ІСПИТУ.....	33
7.1. Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти.....	35
8. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	37
8.1. Навчально-методичні аудіо- і відеоматеріали, у т.ч. для здобувачів освіти з інвалідністю.....	37
8.2. Глосарій (термінологічний словник).....	38
8.3. Рекомендована література.....	55
8.4. Інформаційні ресурси.....	59
8.5. Сертифікаційні програми (електронні курси).....	61
8.6. Фахові періодичні видання України з дисципліни.....	61
8.7. Універсальні та спеціалізовані інформаційні системи і програмні продукти для опанування дисципліни.....	61
9. МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	62

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, освітній / освітньо-професійний ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма здобуття освіти	заочна форма здобуття освіти
Загальний обсяг кредитів – 3	Галузь знань D Бізнес, адміністрування та право (шифр і назва)	Вид дисципліни обов'язкова (обов'язкова чи за вибором здобувача освіти)	
	Спеціальність D8 Право (шифр і назва)	Цикл підготовки професійний (загальний чи професійний)	
Модулів – 1	Спеціалізація (назва)	Рік підготовки:	
Змістовних модулів - 2		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання (назва)	Мова викладання, навчання та оцінювання: <u>українська</u> (назва)	Семестр	
Загальний обсяг годин - 90		1, 2	1, 2
Частка аудиторних занять становить: для денної форми здобуття освіти – 33 % для заочної форми здобуття освіти – 11 %	Рівень освіти: <u>третій (освітньо-науковий)</u> <u>рівень вищої освіти</u>	Лекції	
		16 год	6 год
		Практичні, семінарські	
		14 год	4 год
		Самостійна робота	
		60 год	80 год
Індивідуальні завдання: год		Вид семестрового контролю: поточний контроль на практичних заняттях	
		Підсумковий контроль: залік, іспит	

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Міжнародні та європейські стандарти прав людини» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки *здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти доктора філософії* спеціальності D Право.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Міжнародні та європейські стандарти прав людини» є ознайомлення здобувачів освіти із системою поглиблених знань та дослідницьких компетентностей щодо природи та еволюції міжнародних і європейських стандартів прав людини; розвиток здатності до критичного аналізу правових позицій міжнародних судових інституцій та розроблення авторських концепцій щодо їх імплементації в національну правову систему; підготовка до проведення самостійних комплексних наукових досліджень у сфері захисту фундаментальних свобод у контексті сучасних глобальних викликів.

Завданням навчальної дисципліни є: формування і систематизація знань про міжнародно-правові стандарти захисту прав людини, механізм імплементації національного законодавства в міжнародну правову систему, ознайомлення та використання універсальної та європейської правозахисної термінології, фундаментальних категорій та стандартів захисту основоположних свобод; ознайомлення із сучасними науковими концепціями, напрямками та перспективами розвитку міжнародного права прав людини в умовах глобальних викликів; створення наукових передумов для здійснення здобувачами освіти власного критичного аналізу правових позицій міжнародних судових установ, зокрема Європейського суду з прав людини, та оцінки ефективності національних механізмів імплементації міжнародних стандартів; підготовка здобувачів освіти до професійного застосування отриманих знань і аналітичних навичок у науково-дослідній, експертній, правозахисній та викладацькій діяльності.

Необхідним елементом успішного засвоєння навчальної дисципліни є самостійна робота здобувачів освіти під керівництвом викладача, а також самостійна робота з міжнародними договорами, установчими актами міжнародних організацій, прецедентною практикою Європейського суду з прав людини та рішеннями інших міжнародних судових і арбітражних інституцій; у процесі навчання опрацьовується спеціальна науково-теоретична література, аналізуються звіти міжнародних моніторингових місій, розв'язуються практичні кейси на основі реальних правозахисних ситуацій та здійснюється регулярний контроль знань.

За цих умов набуті компетенції щодо застосування міжнародних стандартів не застаріють, а дозволять фахово інтерпретувати нові правові позиції та адаптуватися до динамічних змін у системі міжнародного захисту прав людини.

3. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ, ВІДПОВІДНІСТЬ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ КОМПОНЕНТАМ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Міжнародні та європейські стандарти прав людини» здобувач освіти повинен

знати:

- фундаментальні поняття, категорії та концепції міжнародного і європейського права прав людини;
- теоретичні засади функціонування універсальних та регіональних систем захисту прав особи;
- зміст основоположних міжнародних актів, передусім Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та Протоколів до неї;
- сучасну проблематику та тенденції розвитку практики Європейського суду з прав людини;
- механізми та особливості імплементації міжнародних стандартів у національну правову систему України.

вміти:

- вільно використовувати спеціальну термінологію у сфері міжнародного захисту прав людини;
- виявляти колізії між нормами національного права та міжнародними стандартами, пропонувати шляхи їх подолання;
- самостійно аналізувати практику ЄСПЛ та застосовувати її аргументацію у правозастосовчій діяльності;
- правильно формулювати правові позиції щодо захисту прав і свобод людини на основі прецедентного права;
- тлумачити зміст позитивних та негативних зобов'язань держави у контексті європейських стандартів;
- аналізувати й обробляти отримані в ході дослідження результати і представляти їх у вигляді звітів, статей, тез доповідей тощо.

Рядок дисципліни в «Матриці відповідності загальних програмних компетентностей компонентам освітньої програми»

	ЗК 1	ЗК 2	ЗК 3	ЗК 4
ОК 1.4.2			+	

Рядок дисципліни в «Матриці відповідності спеціальних (фахових) програмних компетентностей компонентам освітньої програми»

	СК 1	СК 2	СК 3	СК 4	СК 5	СК 6	СК 7	СК 8	СК 9
ОК 1.4.2	+			+		+	+		+

Рядок дисципліни в «Матриці забезпечення програмних результатів навчання (ПРН) відповідними компонентами освітньої програми»

	ПН1	ПН 2	ПН 3	ПН 4	ПН 5	ПН 6	ПН 7	ПН 8	ПН 9	ПН 10	ПН 11	ПН 12
ОК 1.4.2			+	+	+						+	+

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Анотація дисципліни

Навчальна дисципліна «Міжнародні та європейські стандарти прав людини» спрямована на поглиблене вивчення теоретичних засад та практичних механізмів захисту прав особи в умовах глобалізації, а також особливостей імплементації міжнародних правових норм у національну правову систему. Зміст курсу спрямований на системний аналіз положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, вивчення універсальних і регіональних стандартів та дослідження актуальної практики Європейського суду з прав людини у контексті сучасних викликів

Курс орієнтований на розвиток здатності до критичного аналізу правозастосовної діяльності міжнародних судових установ та конвенційних контрольних органів, розроблення авторських концептуальних підходів щодо імплементації міжнародних стандартів у національну правову систему, а також на підготовку аспірантів до самостійного проведення комплексних наукових досліджень у сфері захисту основоположних свобод у контексті сучасних глобальних викликів.

Особливу увагу приділено методології динамічного тлумачення міжнародних договорів, колізіям між національним законодавством і міжнародними стандартами, а також впливу прецедентної практики ЄСПЛ та правових позицій договірних органів ООН на трансформацію сучасної правозастосовної доктрини в Україні.

Дисципліна формує у здобувачів освіти здатність критично аналізувати міжнародно-нормативні матеріали, ідентифікувати системні проблеми порушення прав людини, розробляти стратегії їх захисту на національному та міжнародному рівнях і застосовувати отримані знання для вирішення складних юридичних спорів через призму верховенства права.

Курс рекомендований здобувачам освіти, які прагнуть поглибити свої професійні компетентності, оволодіти навичками правової аргументації та зрозуміти сучасні тенденції розвитку інституту прав людини в умовах європейської інтеграції.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Міжнародні та європейські стандарти прав людини» є система міжнародних та європейських стандартів прав людини як сукупність універсальних і регіональних принципів та норм, теоретичні концепції їх виникнення та еволюції, правові механізми їх

імплементатії в національні правові системи, а також доктринальні підходи до аналізу прецедентної практики міжнародних судових та квазісудових установ у контексті захисту.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

МОДУЛЬ 1.

Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади та універсальні стандарти міжнародного права людини

Тема 1. Генеза та сучасна концептуалізація міжнародних стандартів прав людини.

- ✓ Історичні етапи формування ідеї прав людини (від природного права до позитивізму).
- ✓ Класифікація поколінь прав людини: громадянські/політичні, соціально-економічні, колективні права.
- ✓ Поняття «міжнародного стандарту»: універсальність vs культурний релятивізм.

Тема 2. Універсальна система захисту прав людини в межах ООН.

- ✓ Статут ООН та Загальна декларація прав людини як фундамент системи.
- ✓ Аналіз двох пактів 1966 року (МПГПП та МПЕСКП).
- ✓ Механізми контролю: договірні органи (комітети), Рада ООН із прав людини, Універсальний періодичний огляд (УПО).

Тема 3. Міжнародно-правові стандарти окремих категорій прав у XXI столітті.

- ✓ Спеціальні стандарти захисту прав жінок, дітей, осіб з інвалідністю та мігрантів.
- ✓ Нові виклики: «цифрові права» (право на забуття, доступ до інтернету) та право на безпечне довкілля.
- ✓ Заборона дискримінації як норма *jus cogens*.

Тема 4. Стандарти захисту прав людини в умовах глобальних загроз та збройних конфліктів.

- ✓ Співвідношення міжнародного права людини (МПЛ) та міжнародного гуманітарного права (МГП).
- ✓ Дерогація (відступ від зобов'язань) у надзвичайних ситуаціях: межі дозволеного.
- ✓ Захист прав людини під час окупації та терористичних загроз.

Змістовий модуль 2. Європейська система захисту прав людини та імплементатія їх у національне законодавство

Тема 5. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод як «конституційний інструмент» європейського правопорядку.

- ✓ Роль Ради Європи у створенні ЄКПЛ 1950 року.
- ✓ Унікальність Конвенції: від суб'єктивного права до об'єктивного правопорядку.
- ✓ Принципи тлумачення: «живий інструмент» (динамічне тлумачення) та автономні поняття.

Тема 6. Практика Європейського суду з прав людини: процесуальні та матеріальні аспекти.

- ✓ Порядок звернення до ЄСПЛ: критерії прийнятності (вичерпання національних засобів, термін 4 місяці).
- ✓ Структура Суду та типи рішень (пілотні рішення).
- ✓ Аналіз ключових статей: право на життя (ст. 2), заборона катувань (ст. 3), право на справедливий суд (ст. 6).

Тема 7. Регіональні стандарти захисту прав людини в межах Європейського Союзу.

- ✓ Хартія основних прав ЄС: правовий статус та сфера застосування.
- ✓ Співвідношення юрисдикції Суду ЄС (Люксембург) та ЄСПЛ (Страсбург).
- ✓ Механізм захисту верховенства права в країнах-членах ЄС.

Тема 8. Імплементация міжнародних та європейських стандартів у правову систему України.

- ✓ Конституція України як гарант імплементации міжнародних норм.
- ✓ Закон України «Про виконання рішень та застосування практики ЄСПЛ».
- ✓ Вплив практики ЄСПЛ на реформування правосуддя та кримінальної юстиції в Україні.

Дисципліни, вивчення яких обов'язково передусім цій дисципліні

Вивчення дисципліни «Міжнародні та європейські стандарти прав людини» ґрунтується на фундаментальних знаннях, здобутих у межах вивчення теорії держави і права, конституційного права зарубіжних країн, історії політичних і правових вчень, а також базових курсів міжнародного публічного права та права Європейського Союзу. Ці дисципліни формують необхідне теоретико-методологічне підґрунтя для глибокого розуміння природи прав людини, еволюції правозахисних інститутів та складних взаємозв'язків між національними і наднаціональними системами захисту особистості.

Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни

Пререквізитами дисципліни «Міжнародні та європейські стандарти прав людини» є наступні дисципліни: «Міжнародне кримінальне право та співробітництво у сфері запобігання злочинності», «Філософія науки», «Філософія права та правова доктрина».

Дисципліна вивчається протягом двох семестрів загальним обсягом 90 годин/3 кредити ECTS.

4.2. Структура навчальної дисципліни

4.2.1. Тематичний план

Назви змістових модулів і тем	Розподіл годин між видами робіт									Форми та методи контролю знань
	Денна форма					Заочна форма				
	усього	аудиторна			с.р.	усього	аудиторна		с.р.	
		у тому числі					у тому числі			
Л		с/п	інд.р	Л			с/П			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
<i>Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади та універсальні стандарти міжнародного права людини</i>										
Тема 1. Генеза та сучасна концептуалізація міжнародних стандартів прав людини	9	2		2	6	9			9	АР: СР:
Тема 2. Універсальна система захисту прав людини в межах ООН	9	2			6	9			9	АР: СР: ІР:
Тема 3. Міжнародно-правові стандарти окремих категорій прав у XXI столітті	12	2	2		8	12	2		10	АР: СР:
Тема 4. Стандарти захисту прав людини в умовах глобальних загроз та збройних конфліктів	14	2	2		10	14		2	14	АР: СР: ІР:
Разом за змістовим модулем 1	44	8	6		30	44	2	2	40	
<i>Змістовий модуль 2. Європейська система захисту прав людини та імплементація їх у національне законодавство</i>										
Тема 5. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод як «конституційний інструмент» європейського правопорядку	10	2	2		6	10	2		8	АР: СР:
Тема 6. Практика Європейського суду з прав людини: процесуальні та матеріальні аспекти	14	2	2		10	14			14	АР: СР:
Тема 7. Регіональні стандарти захисту прав людини в межах Європейського Союзу	12	2	2		8	12		2	10	АР: СР:
Тема 8. Імплементація міжнародних та європейських стандартів у правову систему України	10	2	2		6	10	2		8	АР: СР: ІР:
Разом за змістовим модулем 2	46	8	8		30	46	4	2	40	
Усього годин	90	16	14		60	90	6	4	80	

4.2.2. Навчально-методична картка дисципліни «Міжнародні та європейські стандарти прав людини»

Разом: 90 год, лекції – 16 год, семінарські заняття – 14 год, самостійна робота – 60 год, підсумковий контроль – 2 год.

IV семестр

Модулі	Змістовий модуль 1								Змістовий модуль 2							
Назва модуля	<i>Теоретико-методологічні засади та універсальні стандарти міжнародного права людини</i>								<i>Європейська система захисту прав людини та імплементація їх у національне законодавство</i>							
Кількість балів за модуль	20 балів								20 балів							
Лекції	1		2		3		4		5		6		7		8	
Теми лекцій	<i>Тема лекції 1</i>		<i>Тема лекції 2</i>		<i>Тема лекції 3</i>		<i>Тема лекції 4</i>		<i>Тема лекції 5</i>		<i>Тема лекції 6</i>		<i>Тема лекції 7</i>		<i>Тема лекції 8</i>	
Теми семінарських (практичних) занять		<i>Тема заняття 1</i>		<i>Тема заняття 2</i>		<i>Тема заняття 3</i>		<i>Тема заняття 4</i>		<i>Тема заняття 5</i>		<i>Тема заняття 6</i>		<i>Тема заняття 7</i>		<i>Тема заняття 8</i>
Самостійна робота	5 балів		5 балів		5 балів		5 балів		5 балів		5 балів		5 балів		5 балів	
Тести	10 балів								10 балів							
ІНДЗ	20 балів															
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота (20 балів)															
Підсумковий контроль	Іспит															

4.3. Форми організації занять

4.3.1. Теми семінарських (практичних) занять

У ході підготовки до семінарського (практичного) заняття потрібно обов'язково ознайомитися зі вказаною літературою. З метою більш поглибленого вивчення навчальної дисципліни рекомендується ознайомитися з науковими публікаціями в різних правових журналах та інтернет-джерелах.

Семінарські (практичні) заняття передбачають послідовність підготовки до них і певний порядок проведення. За теоретичними питаннями здобувачі освіти готують виступи або реферати. Виступи слід ілюструвати посиланнями на джерельну базу. У подальшому вони обговорюються групою.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Генеза та сучасна концептуалізація міжнародних стандартів прав людини	1
2	Універсальна система захисту прав людини в межах ООН	1
3	Міжнародно-правові стандарти окремих категорій прав у XXI столітті	2
4	Стандарти захисту прав людини в умовах глобальних загроз та збройних конфліктів	2
5	Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод як «конституційний інструмент» європейського правопорядку	2
6	Практика Європейського суду з прав людини: процесуальні та матеріальні аспекти	2
7	Регіональні стандарти захисту прав людини в межах Європейського Союзу	2
8	Імплементация міжнародних та європейських стандартів у правову систему України	2
	Всього:	14

4.3.2. Індивідуальні завдання

З метою поглиблення знань із дисципліни, прищеплення навичок самостійної роботи з літературою пропонується виконання індивідуальних творчих завдань у вигляді написання наукових доповідей, рефератів за визначеною тематикою.

Реферати виконуються на основі самостійного вивчення рекомендованої літератури і законодавства, перелік яких не обмежує ініціативи здобувача освіти і його можливостей у використанні більш широкого кола наукових досліджень. До літератури відносяться: першоджерела; підручники і навчальні посібники; наукові дослідження (монографії, наукові статті та ін.). Із проблем, досліджених у наукових рефератах, здобувачі освіти можуть підготувати і виголосити доповіді під час проведення семінарських занять або засідань наукового студентського гуртка.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ (ДОПОВІДЕЙ)

1. Генезис ідей прав людини: від Хартії вольностей до Статуту ООН.
2. Юридична сила рішень ЄСПЛ у національній правовій системі України.
3. Обмеження прав людини в умовах воєнного стану (аналіз ст. 15 ЄКПЛ).
4. Право на «цифрове забуття» у контексті європейських стандартів приватності.
5. Концепція «позитивних зобов'язань» держави за Європейською конвенцією.
6. Стандарти захисту прав журналістів та свобода масової інформації.
7. Протидія домашньому насильству: аналіз стандартів Стамбульської конвенції.
8. Право на життя чи Еутаназія: підходи Європейського суду з прав людини.
9. Захист прав ЛГБТ-спільноти в практиці Ради Європи та ЄС.
10. Критерії прийнятності індивідуальної скарги до Європейського суду.
11. Права дитини при розлученні батьків: міжнародні стандарти опіки та доступу.
12. Свобода віросповідання та релігійні символи у державних установах: європейський досвід.
13. Право на справедливий суд як гарантія захисту від свавілля держави.
14. Стандарти утримання в'язнів та заборона нелюдського поводження.
15. Захист екологічних прав через призму права на приватне життя.
16. Міжнародні стандарти протидії расовій та етнічній дискримінації.
17. Вплив штучного інтелекту на право на справедливий розгляд справи.
18. Права біженців: баланс між національною безпекою та гуманітарними стандартами.
19. Еволюція права на шлюб у практиці міжнародних судових інституцій.
20. Соціальні та економічні права: порівняльний аналіз Європейської соціальної хартії та Пактів ООН.

21. Дискусія щодо визнання права на мир як фундаментального права людини четвертого покоління.
22. Біоетика та права людини: міжнародні стандарти щодо клонування, редагування геному та сурогатного материнства.
23. Права «екологічних біженців»: міжнародно-правовий вакуум захисту осіб, що тікають від кліматичних катастроф.
24. Доктрина «четвертої інстанції»: межі втручання ЄСПЛ у перегляд рішень національних судів.
25. Захист прав людини під час проведення спортивних мега-заходів (Олімпіад, Чемпіонатів світу).
26. Стандарти захисту «викривачів» (whistleblowers) у контексті свободи вираження поглядів.
27. Нейроправа людини: захист свободи думки та психічної цілісності від нейротехнологічних маніпуляцій.
28. Юрисдикція держав щодо кібероперацій: відповідальність за порушення прав людини у кіберпросторі.
29. Права корінних народів: міжнародні стандарти збереження мови, культури та права на землю.
30. Право на гідну смерть (паліативна допомога) крізь призму заборони катувань та нелюдського поводження.
31. Відповідальність приватних військових компаній (ПВК) за порушення прав людини в зонах конфлікту.
32. Право на науку: обов'язок держав забезпечувати доступ до результатів наукового прогресу.
33. Стандарти «розумного пристосування» для осіб з інвалідністю: європейський та міжнародний досвід.
34. Вплив алгоритмічного профайлінгу на право на недискримінацію та рівність можливостей.
35. Захист прав людини в умовах пандемій: межі правомірності локдаунів та примусової вакцинації.
36. Функції омбудсмена та їх загальна характеристика.
37. Повноваження та функції правоохоронних агенцій ЄС.

4.3.3. Загальні методичні вимоги до написання реферату

Здобувачі освіти денної та заочної форм здобуття освіти можуть відпрацьовувати пропущені заняття з дисципліни «Міжнародні та європейські стандарти прав людини» шляхом написання реферату (доповіді) з пропущеної теми за погодженням із викладачем, що веде семінарські (практичні) заняття.

Реферат – це невелике за обсягом наукове дослідження здобувача освіти.

Написання реферату є необхідною складовою частиною освітнього процесу, яка дає змогу здобувачеві освіти проявити свої творчі здібності у сфері

проведення самостійних досліджень з теоретичних і практичних проблем міжнародного права та права Європейського Союзу.

Метою написання реферату є організація науково-дослідницької роботи здобувачів освіти з урахуванням певних вимог, а саме:

а) системно і творчо, коректно і критично осмислювати існуючі погляди науковців на окремі теоретичні і практичні проблеми міжнародного права;

б) самостійно знаходити шляхи вирішення проблем міжнародного права, виходячи із сучасного стану законодавства та практики його застосування;

в) системно і комплексно аналізувати правові норми, що регулюють міжнародні відносини;

г) робота повинна носити творчий характер і відображати додержання етичних норм проведення наукових досліджень, тобто бути забезпеченою науковим апаратом (посилання, наведення цитат, вказівка на джерела використовуваних у роботі таблиць, схем, статистичних даних тощо);

д) робота повинна бути оформленою у відповідності до визначених вимог, своєчасно здана на кафедру науковому керівникові.

Тому підготовка реферату є однією з важливих форм самостійного, навчального, наукового дослідження під час освоєння здобувачами освіти курсу зазначеної навчальної дисципліни.

Навчальною метою написання реферату є більш глибоке засвоєння тієї частини знань, що отримується під час занять, та їх творче розширення в процесі самостійної роботи з літературою, а також перевірка рівня підготовленості здобувачів освіти з окремих розділів навчальної дисципліни «Міжнародні та європейські стандарти прав людини» та вміння застосування набутих знань і навичок до комплексного виконання конкретного завдання.

Виховною метою самостійної дослідницької роботи є поглиблення у здобувачів освіти-майбутніх фахівців-правознавців почуття гордості та відповідальності за свою справу, прагнення подальшого самовдосконалення своїх знань.

Розвиваючою метою є розвиток у здобувачів освіти вміння творчо, свідомо та обізнано підходити до освітнього процесу, вміння логічно аналізувати навчально-наукову інформацію, нормативну базу та наукову літературу, застосовувати набуті вміння та навички у практичній діяльності.

В робочій програмі навчальної дисципліни запропоновано розгорнутий перелік тематики рефератів, який охоплює всі теми курсу «Міжнародні та європейські стандарти прав людини».

Реферати пишуться з основних та найбільш актуальних тем навчальної дисципліни. В них на основі аналізу та узагальнення наукового матеріалу порівнюються різні погляди науковців на певну проблему і визначається власна позиція здобувача освіти з викладом відповідних аргументів.

Реферат як перша спроба самостійного дослідження сприятиме формуванню у майбутніх фахівців власних наукових поглядів із певного напрямку знань, сприятиме їх продовженню у майбутніх наукових пошуках.

Реферат повинен бути належним чином оформлений. На титульному аркуші здобувач освіти повинен зазначити назву закладу освіти, кафедри, повну назву теми реферату, своє прізвище та ініціали, також вчений ступінь, звання, прізвище та ініціали наукового керівника, місце та рік написання реферату.

Для написання реферату здобувач освіти повинен скласти план, який розкриває зміст обраної теми. План реферату, як правило, включає вступ, в якому коротко обґрунтовується актуальність обраної теми, основні питання, що розкривають зміст теми реферату і закінчення, де формуються висновки, оцінки, пропозиції.

Викладення матеріалу повинно бути стислим, точним, послідовним, самостійним. Плагіат наукових праць з обраної теми не допускається. Механічно переписані роботи оцінюються на задовільно і повертаються здобувачеві освіти для повторного виконання. В кінці реферату обов'язково наводиться список використаних джерел.

При написанні реферату слід робити зноски із зазначенням прізвища та ініціалів автора або авторів, назви книги або статті, місця і року видання, сторінки.

Отже, реферат повинен включати:

- назву та зміст роботи;
- вступ, в якому визначається актуальність проблеми, мета та завдання дослідження;
- основну частину, в якій висвітлюються основні проблеми та ступінь їхнього дослідження, аналіз міжнародної судової практики та рівень впровадження законодавства в систему міжнародного права;
- висновки, в яких визначаються основні підсумки дослідження;
- список використаних джерел.

Обсяг реферату складає 15-20 сторінок рукописного тексту або 12-18 сторінок комп'ютерного виконання на папері формату А-4.

4.3.4. Індивідуальна навчально-дослідна робота

Індивідуальна навчально-дослідна робота (ІНДР) є видом позааудиторної індивідуальної діяльності здобувача освіти, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Завершується виконання здобувачами освіти ІНДР прилюдним захистом навчального проєкту.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу – це вид науково-дослідної роботи здобувача освіти, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних та лабораторних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Види ІНДЗ, вимоги до них та оцінювання:

- ✓ конспект із теми (модуля) за заданим планом (**2 бали**);
- ✓ конспект із теми (модуля) за планом, який здобувач освіти розробив самостійно (**2 бали**);
- ✓ анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис, тематичні розвідки (**2 бали**);
- ✓ повідомлення з теми, рекомендованої викладачем (**2 бали**);
- ✓ повідомлення з теми (без рекомендації викладача): сучасні відкриття з теми, аналіз інформації, самостійні дослідження (**2 бали**);
- ✓ дослідження різноманітних питань з тематики дисципліни у вигляді есе (**5 балів**);
- ✓ дослідження з тематики дисципліни у вигляді реферату (охоплює весь зміст навчального курсу) – **20 балів**.

Орієнтовна структура ІНДЗ – науково-педагогічного дослідження у вигляді реферату: вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел.

Тематика ІНДЗ

1. Право на автономію особи у питаннях гендерної ідентичності в контексті аналізу стандартів Ради Європи щодо трансгендерних осіб.
2. Юридична відповідальність за «екоцид»: міжнародні ініціативи щодо виокремлення нового злочину проти людства.
3. Стандарти прав людини у сфері біометричної ідентифікації: розпізнавання облич та ризику масового стеження.
4. Право на доступ до чистої питної води як невід’ємна складова права на життя в практиці ООН.
5. Захист прав цивільного населення в умовах «гібридних» війн: проблема розмежування комбатантів та некомбатантів.
6. Захист прав осіб похилого віку в рамках окремої Конвенції ООН про права людей похилого віку.
7. Межі «свободи художньої творчості» у контексті захисту релігійних та національних почуттів.
8. Проблема екстрадиції осіб до країн, де застосовується смертна кара або катування, які європейські гарантії non-refoulement.
9. Місце омбудсмена в системі органів державної влади.
10. Право на тишу та захист від шумового забруднення як аспект права на повагу до приватного і сімейного життя.
11. Юридичний статус «цифрових спадкоємців»: міжнародні стандарти доступу до облікових записів померлих осіб.

12. Міжнародні стандарти захисту прав моряків в умовах глобальних криз та піратства.
13. Аналіз методів боротьби з отриманням громадянства через народження в іншій країні з погляду міжнародних стандартів захисту прав дитини.
14. Права людини в умовах колонізації космосу: теоретичні основи майбутнього правового регулювання.
15. Захист прав психічно хворих осіб при примусовій госпіталізації: аналіз практики ЄСПЛ (Європейського суду з прав людини) проти України.
16. Роль національних інституцій з прав людини (омбудсменів) у реалізації «м'якого права» (soft law).
17. Захист виборчого процесу від прихованого впливу соцмереж через обмеження мікротаргетингу та інших способів маніпулювання думкою людей.
18. Поняття, повноваження та особливості колегіальних омбудсманівських служб.
19. Гарантії прав власності при проведенні масштабних реституцій або націоналізацій у постконфліктних країнах.
20. Захист інтересів цифрових громадян та забезпечення прав людини в інтернеті за межами однієї країни.

Критерії оцінювання ІНДЗ
(дослідження у вигляді реферату)

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Обґрунтування актуальності, формулювання мети, завдань та визначення методів дослідження	3 бали
2.	Складання плану реферату	2 бал
3.	Критичний аналіз суті та змісту першоджерел. Виклад фактів, ідей, результатів досліджень у логічній послідовності. Аналіз сучасного стану дослідження проблеми, розгляд тенденцій подальшого розвитку даного питання	5 балів
4.	Дотримання правил реферування наукових публікацій	2 бали
5.	Доказовість висновків, обґрунтованість власної позиції, пропозиції щодо розв'язання проблеми, визначення перспектив дослідження	4 бали

6.	Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (титульний аркуш, план, вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел, посилання	4 бали
Разом		20 балів

Оцінка за ІНДЗ у вигляді реферату: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
16 – 20 та більше	відмінно	5	A	відмінно
10 – 15	добре	4	BC	добре
6 – 9	задовільно	3	DE	задовільно
0 – 5	незадовільно	2	FX	незадовільно з можливістю повторного виконання

4.3.5. Теми самостійної роботи здобувачів освіти

Самостійна робота – вид позааудиторної роботи здобувача освіти навчального характеру. Вона спрямована на вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни.

Основною метою самостійної роботи здобувачів освіти є не тільки практичне закріплення теоретичних знань, а й розвиток мислення їх у неординарних випадках, які не мають законодавчого регулювання та теоретичного обґрунтування.

Самостійна робота здобувачів освіти полягає у виконанні самостійного завдання, тобто вивченні чи доопрацюванні тем або ж питань курсу, що виносяться на підсумковий модульний контроль, вимагають від здобувача освіти самостійної роботи з першоджерелами, творчого підходу та вміння аналізувати і порівнювати отриману під час лекційних і практичних занять інформацію.

Подані нижче теми, що виносяться на самостійне опрацювання здобувачами освіти, опрацьовуються ними в усній чи письмовій формі (залежно від суті самого завдання), а їх оцінювання входить до оцінювання роботи на лекційних заняттях.

При оцінюванні самостійної роботи враховується повнота, точність і правильність викладу здобувачем освіти матеріалу, вміння зосереджувати увагу на основних положеннях, а також використання першоджерел.

У разі письмового виконання завдання робота здобувача освіти повинна бути підписана і в установлений строк здана на кафедру для перевірки.

При цьому самостійна робота є одним із головних елементів освітнього процесу за заочною формою.

Більшу частину матеріалу робочої програми навчальної дисципліни «Міжнародні та європейські стандарти прав людини» здобувач заочної форми здобуття освіти вивчає самостійно в міжсесійний період. Також у міжсесійний період здобувачам освіти надається можливість отримувати консультації НПП за графіком, що встановлюється кафедрою.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Генеза та сучасна концептуалізація міжнародних стандартів прав людини	6
2	Універсальна система захисту прав людини в межах ООН	6
3	Міжнародно-правові стандарти окремих категорій прав у XXI столітті	8
4	Стандарти захисту прав людини в умовах глобальних загроз та збройних конфліктів	10
5	Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод як «конституційний інструмент» європейського правопорядку	6
6	Практика Європейського суду з прав людини: процесуальні та матеріальні аспекти	10
7	Регіональні стандарти захисту прав людини в межах Європейського Союзу	8
8	Імплементация міжнародних та європейських стандартів у правову систему України	6
	Разом	60

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання (тижні)
<i>Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади та універсальні стандарти міжнародного права людини</i>			
Тема 1. (6 год)	Семінарське/практичне заняття, індивідуальне завдання, залік, іспит	5	I-IV
Тема 2 (6 год)	Семінарське/практичне заняття, індивідуальне завдання, залік, іспит		
Тема 3. (8 год)	Семінарське/практичне заняття, індивідуальне завдання, залік, іспит	5	V-VII
Тема 4. (10 год)	Семінарське/практичне заняття, індивідуальне завдання, підсумкова модульна контрольна робота, залік, іспит	10	VII-IX
<i>Змістовий модуль 2. Європейська система захисту прав людини та імплементація їх у національне законодавство</i>			
Тема 5. (6 год)	Семінарське/практичне заняття, індивідуальне завдання, залік, іспит	5	IX-XI
Тема 6. (10 год)	Семінарське/практичне заняття, індивідуальне завдання, залік, іспит	10	XI-XII
Тема 7. (8 год)	Семінарське/практичне заняття, індивідуальне завдання, залік, іспит	5	XII-XV
Тема 8. (6 год)	Семінарське/практичне заняття, індивідуальне завдання, підсумкова модульна контрольна робота, залік, іспит		
<i>Всього: 60 год</i>	<i>Всього: 40 балів</i>		

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

5.1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

З метою більш ефективної активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти при вивченні навчальної дисципліни «Міжнародні та європейські стандарти прав людини» можуть використовуватись: лекційні та практичні заняття, самостійна робота.

Поєднуються дидактичні методи аудиторної роботи (наукові доповіді; семінар-бесіда; семінар- дискусія; тематичний семінар), із системною самостійною роботою здобувачів освіти.

Використовуються мультимедійні презентації, а також Інтернет-супровід

освітнього процесу (MOODLE).

Кожен із видів методики застосовується викладачем на власний розсуд. При цьому слід враховувати рівень підготовленості групи, кількість здобувачів освіти, бажання здобувачів освіти брати участь у тому чи іншому виді методики активізації процесу навчання, а також особливості конкретної дисципліни.

Так, у науці виділяють:

1. За джерелом інформації: словесні: лекція (традиційна, проблемна тощо) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (презентація PowerPoint), семінари, пояснення, розповідь, бесіда; наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація; практичні: вправи.

Наприклад, лекції з проблемних питань покликані сприяти розвитку логічного мислення здобувачів освіти і характеризуються тим, що коло питань теми може обмежуватися двома – трьома ключовими моментами, увага здобувачів освіти концентрується на матеріалі, що не знайшов відображення в підручниках, використовується досвід закордонних закладів освіти з роздачею під час лекцій друкованого матеріалу та виділенням головних висновків з питань, що розглядаються. При читанні лекцій можуть даватись питання для самостійного їх осмислення.

2. За логікою передачі і сприйняття навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

Наприклад, робота в малих групах проводиться з метою активізації навчання при проведенні семінарських (практичних) занять. Це так звані групи психологічного комфорту, де кожен учасник відіграє особливу роль і певними своїми індивідуальними якостями та знаннями доповнює інших.

3. За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4. За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота здобувачів освіти із книгою; виконання індивідуальних навчальних проєктів, презентацій.

Наприклад, презентації проводяться у формі виступів за результатами виконання письмових завдань, з науково-навчальними тезами, рефератами, доповідями перед аудиторією тощо, де також доцільно використовувати для представлення певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань, демонстрації нових наукових поглядів, оригінальних висновків та пропозицій.

5.2. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності

Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

Наприклад, семінари-дискусії (колоквіуми) проводяться для того, щоб

сприяти обміну думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвинути мислення, допомагати формуванню поглядів і переконань, виробити вміння формулювати думки й висловлювати їх, вміння прислухатись до точки зору опонентів і «чути їх», навчитись оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

5.3. Інклюзивні методи навчання

1. Методи формування свідомості: бесіда, диспут, лекція, приклад, пояснення, переконання.

2. Метод організації діяльності та формування суспільної поведінки особистості: вправи, привчання, виховні ситуації, приклад.

3. Методи мотивації та стимулювання: вимога, громадська думка. Вважаємо, що неприпустимо застосовувати в інклюзивному вихованні методи емоційного стимулювання – змагання, заохочення, переконання.

4. Метод самовиховання: самопізнання, самооцінювання, саморегуляція.

5. Методи соціально-психологічної допомоги: психологічне консультування, аутотренінг, стимуляційні ігри.

6. Спеціальні методи: патронат, супровід, тренінг, медіація.

7. Спеціальні методи педагогічної корекції, які варто використовувати для цілеспрямованого виправлення поведінки або інших порушень, викликаних спільною причиною. До спеціальних методів корекційної роботи належать: суб'єктивно-прагматичний метод, метод заміщення, метод "вибуху", метод природних наслідків і трудовий метод.

Методика навчання (як система) – організований набір методів, прийомів, засобів і форм навчання, який використовується для досягнення освітніх цілей.

Методика є структурованим застосуванням методів – організоване використання різних методів і прийомів, яке обумовлено специфікою освітнього процесу або діяльності. Вона описує як саме, в якій послідовності і в яких умовах застосовуються певні методи для досягнення результату.

Методика навчання може включати в себе різні методи, стратегії, підходи, засоби навчання (аудіовізуальні матеріали, інтернет-ресурси, дидактичні ігри тощо) і системи організації роботи (до прикладу: поетапне вивчення лексики, розвиток навичок письмового та усного мовлення).

Методика викладання навчальної дисципліни – вибір викладачем та застосування методів для ефективного засвоєння матеріалу здобувачами освіти.

Методика навчання для здобувачів освіти з порушеннями здоров'я має важливі відмінності, які враховують індивідуальні потреби кожного типу порушень і передбачає модифікацію форм роботи та типів завдань для таких здобувачів освіти.

Кожен тип інвалідності має свої специфічні потреби, і тому підхід до навчання має бути адаптованим, щоб забезпечити максимальну ефективність для здобувачів освіти. Враховуючи різні види порушень (порушення слуху, зору, рухової активності, когнітивні порушення тощо), методика вивчення буде різною. Використання адаптованих технологій, інклюзивних методів та

індивідуальних підходів дозволяє забезпечити ефективне навчання для всіх здобувачів освіти, незалежно від типу інвалідності.

Методика навчання для здобувачів освіти з порушеннями слуху

Для здобувачів освіти з порушеннями слуху основним викликом є відсутність або обмеження слухового сприйняття, що може ускладнити процес вивчення мови через усне спілкування та аудіоматеріали. Адаптованими методиками є:

Жестова мова: Якщо здобувач освіти має порушення слуху та використовує жестову мову як основний засіб комунікації, то вивчення дисципліни проводиться через переклад на жестову мову (із залученням відповідного спеціаліста чи фрагментів відео із дублюючим перекладом на жестову мову), зокрема для усного компонента. Програми з навчання для таких здобувачів освіти можуть включати використання перекладачів жестової мови під час лекцій.

Субтитри: Всі відеоматеріали, які використовуються на заняттях (фільми, навчальні відео), мають субтитри, що дозволяє здобувачам освіти з порушеннями слуху ознайомлюватися з мовними структурами та словником.

Адаптовані навчальні матеріали: Використання візуальних методів, таких як ілюстрації, діаграми, картки з лексикою, допомагає краще засвоювати матеріал. Також створюються текстові файли або аудіоматеріали з субтитрами для покращення розуміння контексту.

Практика усного мовлення через письмове спілкування: Оскільки здобувачі освіти не чують мовлення, замість усної практики для такої категорії здобувачів освіти фокусується увага на письмових завданнях, інтерактивних тестах і вправах, що включають роботу з текстами (письмові відповіді, розпізнавання лексики та граматики через текст).

Методика навчання для здобувачів освіти з порушеннями зору

У здобувачів освіти з порушеннями зору основною проблемою є труднощі з візуальним сприйняттям інформації, тому методика навчання адаптована до аудіо- та тактильних матеріалів.

Технології для читання з екрану: Використання програм для читання з екрану, таких як JAWS або NVDA, дозволяє здобувачам освіти з порушеннями зору слухати текстовий матеріал. Це забезпечує доступ до електронних підручників, презентацій та інших навчальних ресурсів.

Адаптація навчальних матеріалів: Усі текстові матеріали надаються у форматі для читання з екрану або у шрифті Брайля. Це дає можливість здобувачам освіти не тільки читати, але й активно працювати з навчальними матеріалами.

Озвучення текстів: Використання спеціальних додатків для озвучування текстів або аудіокниг допомагає здобувачам освіти вивчати нові слова та фрази на слух, а також слухати приклади правильного вимовляння.

Аудіовізуальні завдання: Для таких здобувачів освіти використовуються аудіовправи, зокрема з вимови та слухової практики. Це дозволяє розвивати навички аудіювання та вимови, хоча й без візуального сприйняття.

Інтерактивні вправи на слух: Заняття включають завдання, орієнтовані на слухове сприйняття мови (завдання на розпізнавання вимови, на відмінності в інтонації, акценті тощо).

Методика навчання для здобувачів освіти з порушеннями опорно-рухового апарату

Здобувачі освіти з порушеннями опорно-рухового апарату, як правило, мають фізичні обмеження, які можуть вплинути на їхню здатність використовувати традиційні навчальні засоби, але їхні когнітивні та мовні навички, як правило, не порушені. З цією метою освітній процес відповідно адаптований для зручності та доступності.

Онлайн-навчання та доступ до цифрових матеріалів: Онлайн платформи дозволяють здобувачам освіти з порушеннями опорно-рухового апарату навчатися без необхідності фізичного перебування в аудиторії, а також допомагають уникнути труднощів із переміщенням.

Інтерфейси з підтримкою доступу: Використання програмного забезпечення та навчальних платформ, що підтримують голосові команди або дають можливість здійснювати навчання за допомогою спеціальних пристроїв для вводу (як-от пристрої для управління комп'ютером через рухи очей чи голови).

Адаптація завдань для письмових відповідей: Враховуючи фізичні обмеження, здобувачі освіти можуть використовувати голосові помічники для виконання завдань або адаптовані клавіатури та інші технології для зручного введення тексту. Також враховується обсяг письмових завдань та швидкість проходження онлайн тестів, написання підсумкових робіт.

Методика навчання для здобувачів освіти з когнітивними порушеннями

Когнітивні порушення можуть включати труднощі з пам'яттю, увагою, сприйняттям інформації. Здобувачі освіти з такими порушеннями потребують адаптованих методик навчання, щоб забезпечити доступність матеріалу та поступове засвоєння нової інформації.

Розбиття матеріалу на малі блоки: Заняття структуруються (матеріал поділяється на малі частини), що дозволяє легше засвоювати інформацію та допомагає зберігати увагу на кожному етапі навчання.

Часті повторення та практичні вправи: Регулярне повторення пройденого матеріалу, використовуючи ігрові методи чи інші інтерактивні вправи.

Візуальні допоміжні засоби: Використання карток із лексикою, діаграм, малюнків допомагає здобувачам освіти з когнітивними порушеннями краще засвоювати мову.

Мультисенсорні підходи: Для здобувачів освіти з когнітивними порушеннями використовуються різні сенсорні канали (слух, зір, дотик), щоб стимулювати запам'ятовування та розуміння.

Методика навчання для здобувачів освіти із психічними порушеннями

Психічні порушення можуть включати депресії, тривожні розлади, посттравматичний стресовий синдром тощо, які можуть негативно впливати на здатність до концентрації, мотивацію та емоційний стан під час навчання.

Індивідуальний підхід: здобувачі освіти з психічними порушеннями потребують більш гнучкого підходу, наприклад, менших навантажень, частих перерв або персоналізованих уроків.

Підтримка в навчанні через терапевтичні методи: Залучення психологів або консультантів до освітнього процесу допомагає здобувачам освіти подолати емоційні труднощі.

Створення безпечного та підтримуючого середовища: Створення атмосфери довіри та підтримки, де здобувач освіти може вільно звернутися за допомогою або адаптувати темп навчання до своїх потреб.

6. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Навчальна дисципліна оцінюється за модульно-рейтинговою системою. Вона складається з одного модуля, який включає два змістових модулі.

Результати навчальної діяльності здобувачів освіти оцінюються за 100-бальною шкалою.

За результатами поточного, модульного та семестрового контролів виставляється підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою, національною шкалою та шкалою ECTS.

Модульний контроль: кількість балів, які необхідні для отримання відповідної оцінки за кожен змістовий модуль упродовж семестру.

Семестровий (підсумковий) контроль: виставлення семестрової оцінки здобувачам освіти, які опрацювали теоретичні теми, практично засвоїли їх і мають позитивні результати, набрали необхідну кількість балів.

Загальні критерії оцінювання успішності здобувачів освіти, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», подано в таблиці нижче.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу здобувача освіти на семінарських, практичних, лабораторних заняттях, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп'ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань.

Реферативні дослідження та есе, які виконує здобувач освіти за визначеною тематикою, обговорюються та захищаються на семінарських/практичних заняттях.

Модульний контроль знань здобувачів освіти здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

6.1. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	Ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності в розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	Ставиться за вияв здобувачем освіти повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді здобувача освіти наявні незначні помилки.
«задовільно»	Ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхневу обізнаність із основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою. Можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але здобувач освіти спроможний усунути їх за допомогою викладача.
«незадовільно»	Виставляється здобувачеві освіти, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхнева, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться здобувачеві освіти, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення закладу вищої освіти без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

6.2. Система оцінювання роботи здобувачів освіти упродовж семестру

Вид діяльності здобувача освіти	Максимальна кількість балів за одиницю	ЗМ 1		ЗМ 2	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
I. Обов'язкові					
1.1. Відвідування лекцій	1		1		1
1.2. Відвідування семінарських (практичних) занять	1		1		1
1.3. Робота на семінарському (практичному) занятті	10		5		5
1.4. Виконання завдань для самостійної роботи	10				
1.5. Виконання модульної роботи	20		10		10
1.6. Виконання індивідуальних завдань (ІНДЗ)	20		10		10
Разом					
Максимальна кількість балів за обов'язкові види роботи: 60					
II. Вибіркові					
Виконання завдань для самостійного опрацювання					
2.1. Складання ситуаційних завдань із різних тем курсу	5		2		2
2.2. Огляд літератури з конкретної тематики	5		2		2
2.3. Складання ділової гри з конкретним прикладним матеріалом з будь-якої теми курсу	5				
2.4. Підготовка наукової статті з будь-якої теми курсу	20		10		10
2.5. Участь у науковій студентській конференції	10		5		5
Разом					
Максимальна кількість балів за вибіркові види роботи: 40					
Всього балів за теоретичний і практичний курс: 100					

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на семінарських (практичних) заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

6.3. Оцінка за теоретичний і практичний курс: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
54 – 60 та більше	<i>відмінно</i>	5	A	<i>відмінно</i>
45 – 53	<i>добре</i>	4	BC	<i>добре</i>
36 – 44	<i>задовільно</i>	3	DE	<i>задовільно</i>
21 – 35	<i>незадовільно</i>	2	FX	<i>незадовільно з можливістю повторного складання</i>
1 – 20		2	F	<i>незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</i>

6.4. Оцінка за іспит (залік): шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
36 – 40 та більше	<i>відмінно</i>	5	A	<i>відмінно</i>
30 – 35	<i>добре</i>	4	BC	<i>добре</i>
24 – 29	<i>задовільно</i>	3	DE	<i>задовільно</i>
14 – 23	<i>незадовільно</i>	2	FX	<i>незадовільно з можливістю повторного складання</i>
1 – 13		2	F	<i>незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</i>

6.5. Загальна оцінка з дисципліни: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ECTS	
		іспит	залік		
90 – 100	<i>відмінно</i>	5	<i>зараховано</i>	A	<i>відмінно</i>
82 – 89	<i>добре</i>	4		B	<i>добре (дуже добре)</i>
75 – 81	<i>добре</i>	4		C	<i>добре</i>
64 – 74	<i>задовільно</i>	3		D	<i>задовільно</i>
60 – 63	<i>задовільно</i>	3		E	<i>задовільно (достатньо)</i>
35 – 59	<i>незадовільно</i>	2	<i>не зараховано</i>	FX	<i>незадовільно з можливістю повторного складання</i>
1 – 34	<i>незадовільно</i>	2		F	<i>незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</i>

7. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ/ІСПИТУ

Орієнтований перелік запитань до заліку

1. Класифікація міжнародних стандартів прав людини: універсальні, регіональні та галузеві.
2. Генезис ідеї прав людини: від філософських концепцій до міжнародно-правового визнання.
3. Співвідношення понять «права людини», «права громадянина» та «права особи» у міжнародному праві.
4. Юридична природа та значення Загальної декларації прав людини 1948 року в сучасному світі.
5. Система Міжнародних пактів про права людини 1966 року як основа універсального стандарту.
6. Механізм функціонування Комітету ООН із прав людини: індивідуальні скарги та державні доповіді.
7. Роль Ради ООН із прав людини у забезпеченні світового правопорядку.
8. Інститут доповідачів ООН: особливості діяльності спеціальних експертів з питань прав людини в окремих країнах та за напрямками.
9. Універсальний періодичний огляд як інструмент моніторингу прав людини.
10. Правова природа рішень Європейського суду з прав людини та їх значення для національних правових систем.
11. Стандарт права на життя: негативні та позитивні зобов'язання держави.

12. Міжнародні стандарти захисту прав дитини: Конвенція ООН 1989 року та її протоколи.
13. Правовий статус та захист прав внутрішньо переміщених осіб (ВПО) у міжнародному праві.
14. Міжнародне гуманітарне право та міжнародне право прав людини: точки дотику та відмінності.
15. Роль міжнародних неурядових організацій (Amnesty International, Human Rights Watch) у захисті прав людини.
16. Стандарти захисту екологічних прав людини у практиці міжнародних судових установ.
17. Право на свободу та особисту недоторканність: стандарти законності затримання та арешту.
18. Захист прав людини в Інтернеті: доступ до інформації та цифрова нерівність.
19. Принцип недискримінації у міжнародному праві: пряма, непряма дискримінація та позитивні дії.
20. Захист прав біженців та осіб, які потребують додаткового захисту: Конвенція 1951 року.
21. Відповідальність бізнесу за порушення прав людини: керівні принципи ООН.
22. Співвідношення національної безпеки та прав людини в умовах глобальної боротьби з тероризмом.
23. Вклад Ліги Націй у становлення права міжнародної відповідальності.
24. Розвиток права міжнародної відповідальності після Другої Світової війни.

Орієнтований перелік запитань до іспиту

1. Генезис ідеї прав людини: від філософських концепцій до міжнародно-правового визнання.
2. Класифікація міжнародних стандартів прав людини: універсальні, регіональні та галузеві.
3. Співвідношення понять «права людини», «права громадянина» та «права особи» у міжнародному праві.
4. Юридична природа та значення Загальної декларації прав людини 1948 року в сучасному світі.
5. Система Міжнародних пактів про права людини 1966 року як основа універсального стандарту.
6. Механізм функціонування Комітету ООН із прав людини: індивідуальні скарги та державні доповіді.
7. Роль Ради ООН із прав людини у забезпеченні світового правопорядку.
8. Інститут доповідачів ООН: особливості діяльності спеціальних експертів з питань прав людини в окремих країнах та за напрямками.
9. Універсальний періодичний огляд як інструмент моніторингу прав людини.
10. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року: історія створення та структура.
11. Роль Ради Європи у формуванні європейського правового простору у сфері прав людини.

12. Правова природа рішень Європейського суду з прав людини та їх значення для національних правових систем.
13. Критерії прийнятності індивідуальної заяви до Європейського суду з прав людини.
14. Доктрина «свободи розсуду» (margin of appreciation) держави у практиці ЄСПЛ.
15. Межі обмеження прав людини в умовах надзвичайного або воєнного стану (стаття 15 Конвенції).
16. Стандарт права на життя: негативні та позитивні зобов'язання держави.
17. Заборона катувань, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження: абсолютний характер права.
18. Еволюція поняття «справедливий суд» у світлі статті 6 Конвенції про захист прав людини.
19. Право на повагу до приватного і сімейного життя: виклики цифрової епохи та захист персональних даних.
20. Свобода вираження поглядів проти боротьби з «мовою ворожнечі» (hate speech) у європейських стандартах.
21. Хартія основних прав Європейського Союзу: місце в системі джерел права ЄС.
22. Взаємодія між Судом ЄС (Люксембург) та ЄСПЛ (Страсбург): проблема автономності та узгодженості.
23. Міжнародні стандарти захисту прав дитини: Конвенція ООН 1989 року та її протоколи.
24. Захист прав жінок: Конвенція CEDAW та Стамбульська конвенція Ради Європи.
25. Стандарти захисту прав національних меншин: Рамкова конвенція Ради Європи.
26. Правовий статус та захист прав внутрішньо переміщених осіб (ВПО) у міжнародному праві.
27. Міжнародне гуманітарне право та міжнародне право прав людини: точки дотику та відмінності.
28. Роль міжнародних неурядових організацій (Amnesty International, Human Rights Watch) у захисті прав людини.
29. Інститут Європейського Омбудсмана: повноваження та вплив на якість державного управління.
30. Протидія торгівлі людьми: міжнародні стандарти та механізми співпраці держав.
31. Захист прав осіб з інвалідністю: зміна парадигми від медичної до соціальної моделі.
32. Роль Венеціанської комісії у забезпеченні стандартів верховенства права та прав людини.
33. Юридичні наслідки невиконання рішень ЄСПЛ державами-членами Ради Європи.
34. Процедура «пілотних рішень» ЄСПЛ: причини виникнення та ефективність.
35. Стандарти захисту екологічних прав людини у практиці міжнародних судових установ.

- 36.Право на свободу та особисту недоторканність: стандарти законності затримання та арешту.
- 37.Свобода думки, совісті і релігії у полікультурному суспільстві: європейські підходи.
- 38.Соціальні та економічні права: Європейська соціальна хартія та механізм колективних скарг.
- 39.Захист прав людини в Інтернеті: доступ до інформації та цифрова нерівність.
- 40.Принцип недискримінації у міжнародному праві: пряма, непряма дискримінація та позитивні дії.
- 41.Вплив практики ЄСПЛ на реформування системи кримінальної юстиції в Україні.
- 42.Міжнародні стандарти професійної етики суддів та адвокатів як гарантія прав людини.
- 43.Захист прав біженців та осіб, які потребують додаткового захисту: Конвенція 1951 року.
- 44.Відповідальність бізнесу за порушення прав людини: керівні принципи ООН.
- 45.Механізми запобігання катуванням: роль Комітету Ради Європи (КПК) та національних превентивних механізмів.
- 46.Співвідношення національної безпеки та прав людини в умовах глобальної боротьби з тероризмом.
- 47.Майбутнє системи захисту прав людини в Європі: виклики популізму, дезінформації та збройних конфліктів.
- 48.Вклад Ліги Націй у становлення права міжнародної відповідальності.
- 49.Розвиток права міжнародної відповідальності після Другої Світової війни.
- 50.Загальна характеристика «Статей про запобігання транскордонної шкоди від небезпечних видів діяльності» 2007 р.

7.1. Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ ОСВІТИ НА ІСПИТІ

Поточне тестування та самостійна робота								Тести/ ІНДЗ	Разом	Підсумковий тест (іспиті)	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	20	не більше 60	не більше 40	не більше 100
5	5	5	5	5	5	5	5				

T1, T2 ... T8 – теми змістових модулів.

8. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Методичне забезпечення навчальної дисципліни «Міжнародні та європейські стандарти прав людини» включає:

- робочу програму навчальної дисципліни;
- інструктивно-методичні матеріали семінарських (практичних) занять;
- завдання для самостійної роботи здобувачів освіти;
- тестові завдання до семінарських (практичних) занять;
- модульні контрольні роботи для перевірки рівня засвоєння здобувачами освіти навчального матеріалу.

А також: Опорні конспекти лекцій із навчальної дисципліни «Міжнародні та європейські стандарти прав людини» / Г. В. Попов // електронний ресурс <https://vo.uu.edu.ua/course/view.php?id=28745>.

8.1. Навчально-методичні аудіо- і відеоматеріали, у т.ч. для здобувачів освіти з інвалідністю

Перелік аудіо- і відеоматеріалів:

1. Як працює Європейський суд з прав людини – YouTube-короткий фільм про те, як працює Суд, описує виклики та висвітлює обсяг діяльності з практики. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ouObIkZRls>.
2. Курс «Захист прав людини : посібник для початківців» (Prometheus) – Відеолекції + додаткові матеріали. URL: <https://prometheus.org.ua/>.
3. Цикл лекцій «Європейська конвенція з прав людини» (HELP Рада Європи). Платформа курсів та відеоаудіо контенту. URL: <https://help.elearning.ext.coe.int/>
4. Відеокурс «Міжнародні стандарти прав людини» (ОБСЄ та EdEra) – відеолекції. URL: <https://ed-era.com/courses/>.
5. Дистанційний курс «Права людини в дії». URL: <https://vumonline.ua/course/human-rights/>.

Для інклюзивного навчання:

- методики диференційованого підходу до процесу навчання й оцінювання знань, умінь і здібностей здобувачів освіти з інвалідністю;
- дистанційні програми навчання для здобувачів освіти із порушеннями слуху та опорно-рухового апарату.
- спеціалізовані комп'ютерні програми для навчання осіб з інвалідністю;
- забезпечення осіб із порушеннями зору спеціальною літературою: книгами, підручниками, навчальними посібниками, журналами, надрукованими шрифтом Брайля та укрупненим шрифтом, і звуковими комп'ютерними програмами;
- наявність аудіовізуальних засобів навчання, спеціальної навчально-методичної літератури в електронному, друкованому, аудіовізуальному форматах для осіб з інвалідністю;
- дидактичні матеріали та засоби навчання осіб з інвалідністю для дистанційної та відкритої форм навчання.

8.2. Глосарій (термінологічний словник)

А

Автократія: уряд з однієї людини або невеликої групи, яка має необмежену силу чи владу, або влада чи повноваження такої особи або групи.

Адвокація: публічна підтримка чи генерація ідеї, розробка або спосіб зробити щось.

Американська конвенція про права людини (Американська конвенція) – договір з прав людини, прийнятий Організацією американських держав (ОАД) у 1969 році. Вона охоплює Північну, Центральну і Південну Америку.

Антисемітизм: страх, ненависть, образа, підозрілість, упередження, дискримінація або несправедливе ставлення до людей єврейського походження або тих, хто сповідує іудаїзм. До сучасних форм антисемітизму можна віднести заперечення Голокосту.

Певне сприйняття євреїв, яке може виражатися в ненависті до євреїв. Риторичні та фізичні прояви антисемітизму спрямовані на євреїв чи неєвреїв та/або їхнє майно, на єврейські громадські установи та релігійні об'єкти. (Робоче визначення Міжнародного альянсу пам'яті жертв Голокосту (IHRA) <https://holocaustremembrance.com>). Дискримінація, упередження, ворожнеча або насильство щодо євреїв як євреїв або єврейських установ як єврейських (Єрусалимська декларація про антисемітизм www.jerusalemdeclaration.org).

Апартеїд: нелюдські вбивства, згвалтування, катування, поневолення або інші злочини проти людяності, скоєні у контексті інституціоналізованого режиму систематичного пригноблення і панування однієї расової групи над іншою групою або групами, і здійснювані з метою збереження такого режиму.

Арабська хартія прав людини: прийнята Радою Ліги арабських держав 22 травня 2004 року, вона стверджує принципи, що містяться в Загальній декларації прав людини, Міжнародних пактах про права людини і Каїрській декларації прав людини в ісламі.

Арбітраж: процес, при якому замість того, щоб йти до суду, сторони суперечки просять третю особу вислухати їхні аргументи, а потім прийняти рішення, якому вони згодні слідувати.

Асоціація: організація, створена групою осіб з метою досягнення певної мети. Такі організації можна також назвати громадськими організаціями, громадськими об'єднаннями та некорпоративними асоціаціями. Неурядові організації (НУО) є асоціаціями. Асоціації є основою того, що називається «громадянським суспільством».

Африканська хартія прав людини і народу (Африканська хартія, іноді також згадується як Банжул Статут) – регіональний договір із прав людини для

африканського континенту, прийнятий Організацією африканської єдності (ОАЄ) в 1981 році.

Б

Біженець: той, хто в силу цілком обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознакою раси, віросповідання, громадянства, належності до певної соціальної групи або політичних переконань, перебуває за межами держави свого громадянства та не може, або в силу таких побоювань, не бажає скористатися захистом цієї держави. Термін також використовується в загальному значенні для будь-кого в становищі біженця, наприклад, для людей, що шукають притулку.

Білль про права: твердження в конституції про права людини або громадянські права, в якому перераховані заходи захисту від втручання з боку урядів. Дивіться також — Міжнародний білль про права людини.

В

Верховенство права: жодна людина, чи то державний службовець, цар чи президент, не може бути вище закону. Закон однаковий для тих, хто управляє, і тих, ким управляють.

Верховний комісар з прав людини: головна посадова особа Організації Об'єднаних Націй з прав людини. Верховний комісар очолює Управління Верховного комісара з прав людини, яке було створено для підтримки механізмів ООН із прав людини. (Не плутати з Комісаром з прав людини, установою Ради Європи).

Взаємозалежні: поняття належить до ідеї, що реалізація конкретного права людини залежить від реалізації всіх інших прав. Наприклад, ваша здатність брати участь у роботі вашого уряду безпосередньо залежить від вашого права на вираження думок, вашого здоров'я, свободи пересування і відсутності дискримінації.

Вирішення конфліктів: дії, що вживаються в короткий строк, щоб припинити насильницькі конфлікти.

Відбудова миру: (в тому числі постконфліктна відбудова миру); дії, вжиті в середньостроковий і довгостроковий термін для вирішення корінних причин насильницьких конфліктів.

Відхилення: заява від держави-члена договору, яка дозволяє цій державі призупинити або обмежити певні права – наприклад, під час війни. Деякі права ніколи не можуть бути відхилені – наприклад, право на свободу від катувань.

Військові злочини: злочини, скоєні під час конфлікту, внутрішнього або міжнародного, які характеризуються серйозними порушеннями гуманітарного права та інших законів, що стосуються збройних конфліктів. Гаазькі конвенції 1899 і 1907 років разом з Женевською конвенцією 1949 року є одними з перших офіційних міжнародних законів про війни, військові злочини і гуманне

поводження з жертвами війни.

Внутрішньо переміщені особи (ВПО): люди або групи людей, які були змушені покинути свої будинки або місця звичайного проживання, зокрема, внаслідок, або задля уникнення наслідків збройного конфлікту, масових проявів насильства, порушення прав людини, природних або техногенних катастроф, і які не перетинали міжнародний кордон.

Впровадження гендерних підходів: глобально визнана стратегія просування гендерної рівності. Це не самоціль, а засіб для досягнення мети гендерної рівності шляхом гарантування, що гендерні перспективи і увага до гендерних проблем будуть в центрі всієї діяльності, включаючи розробку політики, розподіл ресурсів та планування, імплементацію і моніторинг програм і проектів.

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ): міжурядова організація під егідою Організації Об'єднаних Націй, яка працює для зміцнення здоров'я у всьому світі.

Г

Гендер: соціальний конструкт, який інформує про ролі, погляди, цінності і відносини між жінками та чоловіками. У той час, як стать є поняттям біології (біологічні відмінності між чоловіками і жінками), поняття «гендеру» визначається суспільством і майже завжди означає підпорядкованість жінок чоловікам.

Геноцид: систематичне вбивство з наміром знищити, повністю або частково, групу людей через їх національність, расу, етнічну приналежність чи релігію. Крім того, заподіяння серйозних тілесних ушкоджень чи розумових розладів, і насильницька передача дітей однієї групи в іншу групу.

Глобалізація: як правило, описує процес зростаючої взаємозалежності та обміну між народами, зокрема, в економічній, соціальній і культурній сферах. Цей термін також використовується для визначення конкретної форми міжнародної інтеграції, спрямованих на виконання інтересів приватних можновладців, виробничих корпорацій і фінансових інститутів, тісно пов'язаних з впливовими державами.

Громадянство: а) правові відносини між людиною і державою, в результаті чого виникають взаємні права і зобов'язання або б) використовується для опису загальних відносин між громадянами і державою, до якої вони «належать», включаючи очікувані форми поведінки і відносин.

Громадянське суспільство: належить колективно до добровільних громадських і соціальних організацій, асоціацій та інституцій, наприклад, зареєстрованих благодійних організацій, неурядових організацій, громадських груп, жіночих організацій, релігійних організацій, професійних асоціацій, профспілок, груп самопомоги та правозахисних груп, що становлять основу

функціонування демократичного суспільства. Громадянське суспільство розглядається як від'ємне від державних і комерційних установ ринку.

Громадянські права: (іноді відомі як громадянські свободи); категорія прав і свобод, які захищають людей від необґрунтованих дій уряду та забезпечують їхню здатність брати участь у громадянському житті держави без дискримінації та репресій.

Гуманітарне право: сукупність правових норм, що головним чином базуються на Женевських конвенціях, які захищають певних осіб у період збройного конфлікту, допомагають жертвам і обмежують методи і засоби ведення військових дій, з метою мінімізації руйнувань, загибелі людей і непотрібних людських страждань.

Д

Дебрифінг: структурована розмова між фасилітаторами/фасилітаторками та учасниками/учасницями, яка дає учасникам/учасницям можливість проаналізувати і оцінити те, що вони дізналися з емпіричної та рольової діяльності. У процесі учасники/учасниці обмірковують те, як нове знання співвідноситься з тим, що вони вже знали, і як вони можуть скористатися цим навчанням у майбутньому.

Декларація прав дитини: прийнята Генеральною Асамблеєю ООН в 1959 році, цей необов'язковий документ встановив десять загальних принципів, які згодом лягли в основу Конвенції про права дитини (КПД), яка була прийнята в 1989 році.

Декларація: документ, що викладає узгоджені принципи і стандарти, але він не є юридично обов'язковим. Конференції ООН, такі як Конференція ООН із прав людини у Відні 1993 року та Всесвітня конференція жінок у Пекіні 1995 року, як правило, видають два типи декларацій: один пишуть представники державних структур, а другий – неурядові організації (НУО). Генеральна Асамблея ООН часто видає впливові, але юридично не зобов'язуючі декларації.

Демократія: форма правління, при якій народ має повноваження на управління державою шляхом прямого референдуму або за допомогою своїх представників, обраних народом, які мають право голосу.

Держави-члени: держави, які є членами міжурядової організації (наприклад, Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи).

Державний суверенітет: ідея, що уряд має виключне законне право визначати, що робити в рамках своєї юрисдикції. Міжнародні документи з прав людини встановлюють певні обмеження суверенітету, так само, як і членство в міжнародних організаціях, таких як ЄС.

Дискримінація: будь-яка відмінність, виключення, обмеження прав або надання привілеїв за такими ознаками, як раса, культура, етнічне походження, національність, сексуальна орієнтація, релігія, фізичні недоліки чи інші

характеристики, що не належать до суті питання.

Договір: (використовується як синонім конвенції та угоди); офіційна угода між державами, яка визначає і змінює їх взаємні обов'язки і зобов'язання. Коли держава ратифікує договір, який був прийнятий, статті цього договору стають частиною внутрішніх правових зобов'язань держави.

Е

Екологічні права: зазвичай використовуються для опису права людини на безпечне, здорове і екологічно сприятливе середовище. Іноді використовуються для ідентифікації «прав», що має саме навколишнє середовище – в тому числі прав тварин, рослин і екосистем пережити наслідки людських дій.

Економічний: пов'язаний із факторами, що стосуються виробництва, розвитку або управління матеріальними благами.

Економічні права: права, які стосуються виробництва, розвитку і управління матеріалами для задоволення життєвих потреб. Вони проголошені у Загальній декларації прав людини і захищаються Міжнародним пактом про економічні, соціальні і культурні права (МПЕСКП) та Європейською соціальною хартією.

Є

Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню: регіональний договір у галузі прав людини, прийнятий у 1987 році Радою Європи, який направлений на запобігання різним порушенням щодо людей, затриманих органами державної влади, в таких місцях, як в'язниці, центри утримання під вартою для неповнолітніх, поліцейські дільниці, табори біженців або психіатричні лікарні.

Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (ЄКПЛ) (Європейська конвенція, Європейська конвенція з прав людини), регіональний договір із прав людини, прийнятий у 1950 році Радою Європи. Всі держави-члени Ради Європи є учасниками ЄКПЛ, і очікується, що нові члени також повинні ратифікувати конвенцію за першої ж можливості.

Європейська культурна конвенція: (прийнята Радою Європи в 1954 році, набула чинності в 1955 році); регіональний договір, який складає офіційну основу для роботи Ради Європи з питань освіти, культури, спадщини, молоді та спорту. На додаток до Європейської конвенції, Культурна конвенція спрямована на захист європейської культури і розвиток взаємного розуміння та поваги до культурного розмаїття між різними народами.

Європейська соціальна хартія: (прийнята Радою Європи в 1962 році, переглянута у 1996 році) – регіональний договір, який гарантує соціальні та економічні права людини; вона доповнює Європейську конвенцію, яка, в основному, стосується цивільних і політичних прав.

Європейський комітет з соціальних прав: орган, відповідальний за контроль виконання державами Європейської соціальної хартії. Він складається з 15 незалежних і неупереджених експертів, які регулярно зустрічаються, щоб розглянути доповіді, представлені державами-членами Ради Європи, що підписали Соціальну хартію.

Європейський парламент: це парламентська установа Європейського Союзу, що обирається напряму. Парламент має два місця зібрання - у Страсбурзі та Брюсселі. Європейський парламент налічує 705 членів (ЧЄП).

Європейський Союз (ЄС): економічний і політичний союз держав-членів, розташованих в Європі та схильних до регіональної інтеграції і соціального співробітництва. ЄС був створений підписанням Маастрихтського Трактату у 1993 році.

Європейський суд з прав людини: знаходиться в Страсбурзі, це наднаціональний суд, заснований Європейською конвенцією з прав людини, він провадить правовий захист останньої інстанції для людей, які відчувають, що їх права людини були порушені одним із членів Конвенції.

Європейський суд справедливості Європейського Союзу (часто називають просто «Суд»); створений у 1952 році. Розташований у Люксембурзі, його робота полягає в тому, щоб переконатися, що законодавство ЄС тлумачиться і застосовується однаковою мірою в усіх країнах ЄС, що закон є рівним для всіх. Він гарантує, наприклад, що національні суди не виносять різні рішення з однакових питань.

Ж

Женевські конвенції: чотири договори, прийняті в 1949 році Міжнародним комітетом Червоного Хреста (МКЧХ) в Женеві (Швейцарія). Вони встановлюють правила, які застосовуються у збройних конфліктах, зокрема стосовно лікування хворих і поранених солдатів, матросів і льотчиків, військовополонених і цивільних осіб, що перебувають під контролем противника.

Життєва позиція: набір ідей, який допомагає нам зрозуміти світ і знайти сенс і значення життя; узагальнюючий вираз для будь-яких релігійних та альтернативних течій.

З

Загальна декларація прав людини (ЗДП): (Загальна декларація); прийнята генеральною асамблеєю 10 грудня 1948 року. Основний документ ООН, що встановлює стандарти і норми з прав людини. Всі держави-члени домовилися підтримати Загальну декларацію. Хоча декларація повинна була бути не обов'язковою до виконання, з часом її різні положення стали настільки широко визнаними, що зараз можна сказати, що вона є частиною звичайного міжнародного права.

Збереження за собою права: держави можуть виключати з договору, наприклад, положення, якому вони не готові слідувати, однак ці виключення не можуть суперечити фундаментальному значенню договору.

Звичайне міжнародне право: практика, яка визнана законом, на основі звичаїв та традицій. Для того щоб стати звичайним міжнародним правом, практика повинна відповідати двом елементам: єдина і послідовна державна практика протягом тривалого часу і переконання, що така практика є обов'язковою (переконаність у правомірності). Це важливе і корисне джерело міжнародного права, оскільки воно пов'язує всі народи, незважаючи на те, дали вони чи ні згоду на договір.

Злочини проти людяності: широкомасштабні або систематичні акти насильства, спрямовані проти будь-якого цивільного населення. Наприклад, вбивство, винищення, поневолення, катування, згвалтування, сексуальне рабство, примусова вагітність, переслідування групи за ознакою раси, етносу, гендеру, серед інших: насильницьке винищення людей, злочини апартеїду, інші негуманні акти аналогічного характеру з умисним заподіянням сильних страждань або серйозних тілесних ушкоджень, або шкоди психічному чи фізичному здоров'ю.

Злочини проти миру: в міжнародному праві означає (і) планування, підготовка, розв'язання або ведення агресивної війни або війни з порушенням міжнародних договорів, угод чи гарантій; (ii) участь у загальному плані або змові, спрямованих на здійснення будь-яких з дій, згаданих у (i). Відомі як Нюрнберзькі принципи.

Зникнення: вираз використовується, коли люди зникають, тому що вони були вбиті або таємно ув'язнені урядом або іншими організаціями. Вони зникають через свої політичні погляди або діяльність, які кидають виклик несправедливому режиму або доктрині організації.

I

Інструмент: будь-який формальний, письмовий документ держави або держав, який викладає права, і не має обов'язкової юридичної сили (декларація), або кодує права, і є юридично обов'язковим для виконання тими державами, які його ратифікували (угода, договір або конвенція). Вони можуть бути національними чи міжнародними.

Інформальна освіта: процес впродовж всього життя, в якому кожна людина формує погляди, цінності, навички та знання через повсякденний досвід, освітній вплив та ресурси в її власному середовищі (сім'я, експертна група, сусіди, ринок, бібліотека, ЗМІ, робота, відпочинок і т. д.).

K

Кодифікація, кодифікувати: процес формалізації закону або прав у письмові інструменти.

Коллективні права: права груп на захист своїх інтересів та ідентичності; іноді називають «правами третього покоління». Ці права існують на додаток до прав людини.

Комісар з прав людини: незалежна установа в рамках Ради Європи, якій доручено сприяти поінформованості та повазі до прав людини в державах-членах Ради Європи. Дивиться також Верховний комісар з прав людини.

Комісія з прав людини: орган ООН зараз замінений Радою з прав людини.

Комітет з прав людини: орган Організації Об'єднаних Націй, складається з 18 експертів, які збираються три рази на рік для розгляду п'ятирічних доповідей, представлених 162-ма країнами-членами ООН, про виконання Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (МПГПП).

Компетенція: здатність виконувати роботу або завдання. Стосовно захисту прав людини, знання і розуміння, необхідні молодим людям, щоб отримати більш глибоке усвідомлення питань, що стосуються прав людини та навичок, погляди і цінності, необхідні для захисту прав людини.

Конвенція: обов'язкова угода між державами; використовується як синонім договору та угоди. Конвенція сильніша за декларацію, тому що вона є юридично обов'язковою для урядів, які її ратифікували.

Конституція: набір законів, за якими здійснюється управління країною або організацією. У більшості країн конституція існує у письмовому вигляді та вважається найвищим законом держави, що лежить в основі держави і її політичної системи. Близько чотирьох країн не мають письмової конституції, тут закон реалізується через судові рішення та прецеденти.

Корінні народи: визначаються як за територіальною приналежністю, так і за будь-якими своїми притаманними характеристиками. Вони постраждали від колонізації, завжди займають маргінальне становище у своїх державах і часто ведуть племінний спосіб життя. Багато корінних народів домагаються визнання свого статусу, як окремих народів, включаючи право на самовизнання і право контролювати розвиток своїх суспільств. Декларація Організації Об'єднаних Націй про права корінних народів, 2007.

Ксенофобія: (іраціональний) страх перед іноземцями, особами з інших країн або іноземними речами в цілому. Ксенофобія може призвести до дискримінації, расизму, насильства і навіть збройного конфлікту з іноземцями.

Культура: широкий набір загальних поглядів, цінностей, цілей і практик, що часто базуються на історичних традиціях і які поділяються інституцією, організацією або групою.

Культурні права: право зберігати свою культурну ідентичність і розвиток.

Л

ЛГБТ+: акронім для лесбійок, геїв, бісексуалів і транссексуалів.

М

Меншини: будь-які етнічні, мовні чи релігійні групи в державі, які знаходяться в не-домінуючому положенні, що складаються з людей, які мають почуття приналежності до цієї групи і рішуче зберігають і розвивають свою самобутність.

Мігрант: термін, який широко використовується в роботі Європейського комітету з міграції, відноситься, залежно від контексту, до емігрантів, повернених мігрантів, іммігрантів, біженців, переміщених осіб та осіб з іммігрантським корінням, та/або членів етнічних меншин, які були створені через імміграцію.

Міжкультурний: належить до взаємозалежності і взаємодії різних мовних та етнічних громад. Міжкультурна перспектива вимагає від нас визнати, що реальність є складною, комплексною і динамічною, і що взаємодія є невід'ємною частиною всього життя і культури.

Міжнародна організація праці (МОП): створена в 1919 році, є тристоронньою агенцією ООН, яка об'єднує уряди, роботодавців і працівників держав-членів ООН з метою сприяння гідним умовам праці в усьому світі.

Міжнародний білль про права людини: неофіційна назва для Загальної декларації прав людини (ЗДПЛ), Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (МПГПП) та Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права (МПЕСКП) і їх необов'язкових протоколів, які, разом узяті, вважають авторитетним набором міжнародних стандартів прав людини. Ця назва підкреслює значну взаємопов'язаність цих трьох документів.

Міжнародний кримінальний суд (МКС): постійний трибунал, створений у 2002 році і розташований в Гаазі (Нідерланди), для судового переслідування осіб за геноцид, злочини проти людяності, військові злочини і злочини агресії (МКС не слід плутати з Міжнародним судом справедливості).

Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (МПГПП): (прийнятий у 1966 році, набув чинності у 1976 році), один із ключових міжнародних договорів з прав людини, МПГПП декларує, що всі люди мають широке коло громадянських і політичних прав, і встановлює способи контролю за повагою до них з боку держав-членів.

Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (МПЕСКП): (прийнятий у 1966 році, набув чинності у 1976 році), один із ключових міжнародних договорів з прав людини, МПЕСКП проголошує, що всі люди мають широкий спектр економічних, соціальних і культурних прав.

Міжнародний суд справедливості (МСС): (Всесвітній суд); є основним судовим органом Організації Об'єднаних Націй. Він знаходиться в Гаазі (Нідерланди), його основні функції – врегулювання правових спорів, представлених йому державами, і надання консультативних висновків з юридичних питань, переданих йому належним чином уповноваженими

міжнародними органами, відомствами та Генеральною Асамблеєю ООН. (МСС не слід плутати з **Міжнародний кримінальний судом**.)

Міжурядові організації (МУО): організації, що спонсоруються урядами ряду країн, які прагнуть координувати свої зусилля. Організація Об'єднаних Націй є міжнародною МУО. Деякі МУО є регіональними, наприклад, Рада Європи, Організація африканської єдності, деякі з них – альянсами, наприклад, Організація Північноатлантичного договору (НАТО), а деякі створені для певної мети, наприклад, Міжнародна організація з міграції (МОМ).

Моделювання: розширена, структурована рольова гра, яка вводить учасників в незнайомі ситуації і ролі.

Моральні права: права, що походять із загальних етичних принципів, таких як чесність і справедливість.

Мультикультурність: люди різних культур, які живуть пліч-о-пліч в громаді, взаємодіють у різній мірі, але в той же час зберігають свої відмінні особливості.

Н

Набуття чинності: процес, при якому договір стає повністю обов'язковим до виконання тими державами, які його ратифікували. Це відбувається, коли досягається мінімальна кількість ратифікацій, передбачених договором.

Навички: здатність добре виконувати діяльність або роботу, особливо, якщо ви здатні тренувати її. Здатність захищати права людини включає в себе, наприклад, навички спілкування, вирішення проблем, творчого мислення, вміння вести переговори та працювати в команді.

Невід'ємні: це права, які належать кожній людині і яких не можна позбавити ні за яких обставин.

Неонацизм: належить до створених після Другої світової війни крайніх правих політичних і соціальних рухів та ідеологій, які прагнуть відродити нацизм чи інший варіант, заснований на расовому або етнічному націоналізмі.

Неподільні: належить до важливості розглядати всі права людини як неподільне і нерозривне ціле. Людині не може бути відмовлено в конкретному праві людини на тій підставі, що це «менш важливе», ніж інше, або «несуттєве».

Нерегулярна міграція: термін, що використовується більшістю дослідників міграції замість «незаконної», «незадокументованої» або «несанкціонованої» міграції, щоб наголосити, що жодна людина не є поза законом по суті.

Неурядові організації (НУО): організації, створені задля того, щоб бути незалежними від уряду, як правило, з метою лобіювання, благодійності або з активістською роллю. Деякі з них – великі і міжнародні, наприклад, Червоний Хрест, Міжнародна амністія, скаутський рух, Варта з прав людини, Європейський молодіжний форум. Інші можуть бути невеликими і локальними,

наприклад, організація з прав людей з інвалідністю в конкретному місті; коаліція заохочення прав жінок в одному таборі біженців.

Неформальна освіта: будь-яка запланована програма освіти поза офіційними навчальними установами, яка покликана поліпшити цілий ряд навичок та компетенцій, наприклад, робота з молоддю. Неформальну освіту також співвідносять з неформальним навчанням.

О

Олігархія: уряд, що складається з невеликої групи впливових людей.

Омбудсперсон: незалежний чиновник, як правило, призначається урядом або парламентом, який займається розслідуванням скарг, про які повідомили окремі громадяни. Слово омбудсмен походить з давньо-скандинавської мови і означає «представник».

Оцінювання: структурована розмова між фасилітатором/фасилітаторкою та учасниками/учасницями щоб дати учасникам/учасницями можливість проаналізувати і оцінити те, що вони дізналися в процесі емпіричної та рольової діяльності, обговорити те, що сталося, і як люди почувалися. Мета полягає в тому, щоб допомогти учасникам прояснити свої думки і почуття в безпечному середовищі.

Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ): орієнтована на безпеку міждержавна організація, що об'єднує практично всі держави Європи та Центральної Азії, Сполучені Штати і Канаду. Її мандат включає в себе такі питання, як контроль за озброєнням, права людини, свобода преси і справедливі вибори.

Організація Об'єднаних Націй: міжнародна міждержавна організація (МУО), заснована в 1945 році після Другої світової війни з метою підтримки міжнародного миру і безпеки, розвитку дружніх відносин між державами та сприяння соціальному прогресу, поліпшенню умов життя та прав людини.

П

Пакт: обов'язкова угода між державами; використовується як синонім конвенції та договору. Великі міжнародні пакти про права людини, обидва вийшли в 1966 році, це – Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (МПГПП) та Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (МПЕСКП).

Парламентська асамблея Ради Європи (ПАРЄ): розташована в Страсбурзі, ПАРЄ збирається чотири рази на рік, щоб обговорити актуальні питання, попросити європейські уряди прийняти на себе ініціативу і зробити свої доповіді. 318 представників ПАРЄ призначаються з числа 47 членів національних парламентів держав-членів Ради Європи.

Переговори: процес, при якому сторони, що сперечаються, спілкуються одна з одною задля того, щоб прийти до вирішення їхньої проблеми.

Підзвітність: процес, який вимагає від уряду, щоб він показав, пояснив та підтвердив те, як він виконав свої зобов'язання перед народом.

Підписання: підписання договору є першим кроком, щоб стати учасником цього договору, який неодмінно означає крок до ратифікації. Підписуючи договір, держава висловлює намір у майбутньому прийняти всі зобов'язання, що випливають з договору, і в той же час утримуватись від будь-яких дій, що суперечать цим зобов'язанням.

Плутократія: система правління, за якою найбагатші люди в країні правлять або мають владу.

Поділ влади: поділ державної влади в різних галузях, так щоб ніхто не зміг здійснювати абсолютний контроль. Стандартно робиться поділ на законодавчу гілку влади, що приймає закони, виконавчу гілку, що виконує закони, і незалежну судову владу, що контролює виконання законів.

Позаформальна освіта: процес впродовж всього життя, в якому кожна людина формує погляди, цінності, навички та знання через повсякденний досвід, освітній вплив та ресурси в її власному середовищі (сім'я, експертна група, сусіди, ринок, бібліотека, ЗМІ, робота, відпочинок і т.д.).

Позитивна дискримінація: термін має таке ж значення, що і позитивні дії.

Позитивні дії: дії, що вживаються державними чи приватними підприємствами, щоб компенсувати колишню дискримінацію, наприклад в освіті і роботі, дискримінацію жінок, конкретних рас, етнічних груп, релігій або людей з інвалідністю. Позитивні дії – це спеціальні тимчасові або постійні заходи, спрямовані на усунення юридичної чи фактичної нерівності у можливостях для особи та/або групи осіб реалізовувати рівні права і свободи, надані їм Конституцією. Позитивні дії слід розглядати як тимчасову міру до того часу, поки рівності не буде досягнуто.

Політичні права: права окремих осіб на участь у політичному житті своєї громади і суспільства, такі як право обирати свій уряд.

Попередження конфліктів: дії, що вживаються в короткий термін задля зменшення очевидної напруги та/або запобігання спалаху або повторенню конфліктів із застосуванням насильства.

Посередництво: процес, за якого третя особа допомагає сторонам, що сперечаються, вирішити спір за допомогою дискусії, порозумітися та домовитися про рішення, яке задовольнить обидві сторони.

Права другого покоління: права, які увійшли у повсякденну мову на початку 20-го століття, в цілому охоплюють економічні, соціальні та культурні права, такі як права на достатній життєвий рівень, охорону здоров'я, житло та освіту. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права закріплює ці права. Оскільки термін передбачає ієрархію громадянських і політичних прав над економічними та соціальними правами, його

використовують все рідше.

Права людини: права, що повсюдно належать всім людям. Права людини неподільні, невід'ємні, універсальні і поважають рівність і гідність кожної людини.

Права першого покоління: права, які були загальноприйнятими як права людини в XVII-XVIII століттях. Вони включають в себе всі цивільні і політичні права людини, такі як право голосу, право на життя і свободу, право на свободу слова, релігії та зібрань. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (МПГПП) головним чином закріплює ці права. Оскільки цей термін передбачає ієрархію громадянських і політичних прав над правами другого покоління або економічними і соціальними правами, його використовують все рідше.

Права третього покоління: права, які не так легко класифікувати, як цивільно-політичні чи соціально-економічні, що виникли у другій половині XX століття. Вони включають в себе: право на здорове навколишнє середовище, право на мир, право на розвиток, а також право на природні ресурси. Дивіться також – **Колективні права.**

Право на розвиток: право груп на розвиток у культурному, політичному і економічному напрямі, таким чином, щоб їх права людини та основні свободи могли бути повністю і всебічно реалізовані. Декларація ООН про право на розвиток 1986 року.

Приєднання: замінює класичний двоетапний процес підписання та ратифікації договору, який уже діє. З часу приєднання до договору держава негайно зобов'язана його виконувати. Прикладом ідеї приєднання є питання про те, чи слід Європейському Союзові приєднатися до Європейської конвенції з прав людини (ЄКПЛ).

Природні права: права, які належать людям просто тому, що вони є людськими істотами. Також називаються невід'ємними правами, вони вважаються цілком очевидними і універсальними, та не залежать від законів, звичаїв або вірувань якоїсь конкретної культури або уряду.

Профспілка: асоціація працівників у певній галузі торгівлі або виробництва, яка піклується про спільні інтереси трудящих, наприклад, поліпшення умов праці. Право створювати і вступати до профспілок, а також право на колективні переговори по заробітній платі – є широко визнаними правами людини.

Р

Рабство: практика, заснована на відносинах влади і підпорядкування, в результаті чого одна людина володіє іншою і може використовувати працю чи інші послуги цієї людини. Сучасні форми рабства включають: торгівлю дітьми, дитячу проституцію, експлуатацію дитячої праці, використання дітей у збройних конфліктах, боргову кабалу, торгівлю людьми, примусову

проституцію та примусову працю.

Рада безпеки Організації Об'єднаних Націй (РБ ООН): один із головних органів Організації Об'єднаних Націй, що відповідає за підтримку міжнародного миру і безпеки. Він має 5 постійних членів, кожен з яких має право накладати вето на будь-яке рішення Ради безпеки, і десять непостійних членів.

Рада Європи: заснована в 1949 році для захисту та поширення прав людини, демократії та верховенства закону. Сьогодні до неї входять 47 держав-членів, які охоплюють практично весь європейський континент. Штаб-квартира знаходиться у Страсбурзі.

Рада з прав людини: міжурядовий орган в системі ООН, що складається з 47 держав, і відповідає за заохочення і захист прав людини по всьому світу. Рада була створена Генеральною Асамблеєю ООН у березні 2006 року на заміну Комісії з прав людини, і її основною метою є реагування на ситуації порушення прав людини і винесення відповідних рекомендацій.

Рамкова конвенція: конвенція, яка встановлює принципи і норми, за якими будуть продовжені міжнародні дії, і встановлює порядок ведення переговорів для прийняття більш конкретних заходів, необхідних для вирішення питання.

Расизм: переконання, що характеристики людей знаходяться під впливом етнічної чи племінної приналежності, що члени інших груп і племен («рас») не є такими хорошими, як представники своєї групи.

Ратифікація, ратифікувати: процес, за якого законодавчий орган держави підтверджує наміри уряду шляхом підписання договору; формальна процедура, за допомогою якої держава бере на себе зобов'язання за договором після його прийняття. Після ратифікації держава стає учасником договору.

Розвиток потенціалу: принцип, записаний у Конвенції про Права дитини (КПД), який рекомендує ширше використовувати права дитини на розвиток її пізнавальної та емоційної зрілості.

Розвиток: всебічний економічний, соціальний, культурний і політичний процес, спрямований на постійне підвищення добробуту як усього населення, так і всіх окремих осіб на основі їх активної, вільної і конструктивної участі у розвитку та в справедливому розподілі благ, отриманих у результаті їхньої діяльності. Дивиться також **Право на розвиток**.

Розширення прав і можливостей: збільшення духовної, політичної, соціальної чи економічної сили окремих осіб і громад. Вираз використовується стосовно процесу надання маргіналізованим особам і групам можливості відстоювати свої права на те, щоб повною мірою брати участь у житті суспільства за допомогою, наприклад, законодавства, підкріплюючих дій та тренінгів.

Рольова гра: коротка драма, що розігрується учасниками/учасницями.

Люди спираються на свій власний життєвий досвід, щоб розіграти ситуацію по ролях; рольові ігри в основному мають імпрровізований характер. Мета рольової гри – дати учасникам можливість випробувати себе в різних ситуаціях і дослідити можливість вирішення проблем у безпечному середовищі.

С

Свобода вираження думок: свобода висловлювати думки/погляди у пресі та інших засобах масової інформації, а також отримувати та обговорювати ідеї та інформацію. Термін «свобода слова» часто використовується як узагальнення однієї або обох статей № 19 і № 18 Загальної декларації прав людини.

Симуляція: розширена, структурована рольова гра, яка вводить учасників/учасниць у незнайомі ситуації і ролі.

Система захисту прав людини: розвинений і взаємопов'язаний набір міжнародних і регіональних документів, що визначають права людини і створюють механізми для їх поширення та захисту.

Слухання: процес, при якому зацікавлені сторони, а також будь-які інші особи, на яких можуть вплинути наслідки, мають можливість зробити подання, поставити питання або зареєструвати заперечення щодо справи. Наприклад, слухання може бути проведено відділом місцевого або національного уряду, міжнародним органом або спеціально створеною комісією.

Смертна кара: санкціоноване позбавлення життя державою як покарання за злочин. Європейська конвенція з прав людини спочатку дозволяла застосування смертної кари, але зараз забороняє її на своїй території (протокол 6) навіть під час війни (протокол 13). Більшість країн світу скасували смертну кару.

Солідарні права солідарності: дивіться – **Коллективні права.**

Соціальні права: права, необхідні для повноцінної участі в житті суспільства. Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (МПЕСКП) і Європейська соціальна хартія є гарантами соціальних прав.

Спеціальний доповідач: людина, обрана органом у сфері прав людини, таким як Рада ООН із прав людини, з метою підготовки доповіді за конкретної теми, наприклад, гідне житло, дитяча проституція і дитяча порнографія, насильство щодо жінок або щодо ситуації з правами людини в тій чи іншій країні.

Сталий розвиток: розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливостей майбутніх поколінь задовольняти власні потреби. Цей термін був вперше використаний Всесвітньою комісією з навколишнього середовища і розвитку (ВКНСР), скликаною ООН у 1983 році.

Статут: документ, який описує надання прав або привілеїв.

Статут Організації Об'єднаних Націй: основоположна угода Організації Об'єднаних Націй. Вона була прийнята одногосно 25 червня 1945 року і встановлює права та обов'язки держав-членів, а також органи і процедури Організації Об'єднаних Націй.

Стать: біологічні відмінності між чоловіками і жінками, які є універсальними і не змінюються. Вона відрізняється від гендеру, який стосується соціальних атрибутів, отриманих або придбаних протягом соціалізації як члена якоїсь спільноти.

Стереотип: спрощене, узагальнене і нерідко несвідомо упереджене ставлення до людей, або ідеї, які можуть призвести до упередженості і дискримінації. Узагальнення, в якому характеристики частини групи поширюються на групу в цілому.

Стигматизація у зв'язку з інвалідністю: дискримінаційне, гнітюче або жорстоке ставлення, пов'язане з вірою в те, що люди з інвалідністю є гірші за інших.

Т

Тіньовий звіт: неофіційна доповідь, підготовлена інститутами або окремими особами, що представляють громадянське суспільство, і передана в Комітет контролю за виконанням Договору з прав людини. Такі звіти зазвичай суперечать або додають інформацію до офіційних звітів щодо дотримання та виконання договорів, наданих урядом у рамках своїх договірних зобов'язань.

Толерантність: готовність прийняти поведінку і переконання, які відрізняються від ваших власних, хоча ви, можливо, не згодні з ними, або не схвалюєте їх. Декларація принципів толерантності (ЮНЕСКО, 1995).

Трансформація конфлікту: процес, за якого конфлікти, такі як війни та міжетнічне і міжрелігійне насильство, змінюються або трансформуються і завершуються мирним фіналом. Це довгостроковий процес, який спрямований на ліквідацію корінних причин конфлікту, а також поведінку і ставлення один до одного сторін, учасниць конфлікту.

Тренінг: процес навчання знанням, навичкам і поглядам, які вам необхідні, щоб виконати конкретну роботу або вид діяльності, наприклад, щоб ви могли захистити права людини.

У

Універсальність: принцип, згідно з яким усі права людини належать кожній особі в кожній державі і суспільстві у світі.

Управління конфліктами: дії, що вживаються з головною метою запобігти вертикальній (посиленню насильства) або горизонтальній (територіальному розповсюдженню) ескалації існуючих конфліктів із застосуванням насильства.

Участь молоді: дивіться – **Участь.**

Участь: приймання участі у суспільному житті громади чи суспільства.

Переглянута Європейська хартія участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні - це міжнародний політичний документ, метою якого є сприяння участі молоді в громадському житті на місцевому рівні; вона була прийнята Конгресом місцевих і регіональних влад Ради Європи в 2003 році.

Ф

Факультативний протокол: договір, який змінює інший договір, наприклад, шляхом внесення додаткових процедур або положень. Він називається «факультативним», тому що уряд, що ратифікував оригінальний договір, може вибрати, чи буде ратифікувати зміни, внесені до протоколу.

Фасилітатор/фасилітаторка: людина, яка готує, представляє і координує вправи за КОМПАСом. Фасилітатор/фасилітаторка – це той/та, хто «дозволяє подіям статися», хто «допомагає», надихає інших на навчання і розвиток свого власного потенціалу. Роль фасилітатора/фасилітаторки – це створення безпечних умов, в яких учасники/учасниці навчаються за допомогою експериментів, досліджень, взаємного обміну. Це не справа однієї людини, лідера, який є «експертом», що дає знання іншим. Кожен повинен зростати через обмін досвідом, як учасники, так і посередники.

Фашизм: урядова система, заснована на ідеології національної або расової переваги і важливості контролю над усіма аспектами політичного, економічного і культурного життя. Він може характеризуватися насильницьким придушенням опозиції і критики, контролем над засобами масової інформації, державним контролем за промисловістю, торгівлею тощо і агресивним націоналізмом і часто расизмом.

Формальна освіта: структурована система освіти і навчання, до якої входять дошкільна освіта, початкова, середня і вища освіта. Як правило, вона надається загальними або професійними навчальними закладами і завершується отриманням диплому.

Х

Хартія основних прав: договір, що містить політичні, економічні та соціальні права громадян Європейського Союзу. Він пов'язує держави-члени ЄС у застосуванні законів ЄС.

Ш

Шукач притулку: людина, яка прагне міжнародного захисту і чиї прохання на отримання формального статусу біженця досі не визначені.

Ю

ЮНІСЕФ (Дитячий фонд Організації Об'єднаних Націй); виступає за захист прав дитини, щоб допомогти задовольнити основні потреби дітей і розширити їхні можливості повністю розкрити свій потенціал. ЮНІСЕФ керується Конвенцією про права дитини і прагне встановити її як міжнародний

стандарт поведінки стосовно дітей.

Юридичні права (також законні права) – права, які закріплені законом і які можуть бути захищені в суді. Також використовується для опису прав людини, пов'язаних із судовим процесом, наприклад, право на справедливий судовий розгляд.

Юриспруденція: юридичний термін, який належить до збору випадків і принципів, встановлених цими випадками в певному суді, наприклад, юриспруденція Європейського суду з прав людини.

8.3. Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 17.08.2025).
2. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text> (дата звернення: 17.08.2025).
3. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 17.08.2025).
4. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 17.08.2025).
5. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17.07.1997 № 475/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 17.08.2025).
6. Статут Організації Об'єднаних Націй від 26.06.1945. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text> (дата звернення: 17.08.2025).
7. Статут Ради Європи ETS № 001 від 05.05.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001#Text (дата звернення: 17.08.2025).
8. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062 (дата звернення: 17.08.2025).
9. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 17.08.2025).
10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text (дата звернення: 17.08.2025).
11. Факультативний протокол до Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права від 10.12.2008. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_i50/card6#Public (дата звернення: 17.08.2025).

12. Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень від 20.12.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154/card4#History (дата звернення: 17.08.2025).
13. Конвенція про захист прав і основоположних свобод людини від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 17.08.2025).
14. Конвенція про права дитини від 20.11.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 17.08.2025).
15. Конвенція про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 (дата звернення: 17.08.2025).
16. Віденський Міжнародний план дій з проблем старіння. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_870 (дата звернення: 17.08.2025).
17. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212 (дата звернення: 17.08.2025).
18. Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032 (дата звернення: 17.08.2025).
19. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10.12.1984. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085 (дата звернення: 17.08.2025).
20. Конвенція про рабство від 25.09.1926 зі змінами, внесеними Протоколом від 07.12.1953. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161 (дата звернення: 17.08.2025).
21. Додаткова конвенція про скасування рабства, работоргівлі та інститутів і звичаїв, подібних до рабства. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_160 (дата звернення: 17.08.2025).
22. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 07.03.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105 (дата звернення: 17.08.2025).
23. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 50. Ст. 540. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text> (дата звернення: 17.08.2025).
24. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3477-15> (дата звернення: 17.08.2025).
25. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV. URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2709-15> (дата звернення: 17.08.2025).
26. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 50. Ст. 540. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text> (дата звернення: 17.08.2025).
27. Женевські конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 17.08.2025).

Основна література

1. Вивчаючи міжнародне гуманітарне право: навч.-метод. посіб. 3-тє вид., перероб. та доп. / М. Єлігулашвілі, О. Козорог, Т. Короткий, І. Костюк, Т. Ремех, Н. Хендель; за заг. ред. Т. Короткого; УГСПЛ; ТЧХУ. Київ; Одеса : Фенікс, 2024. 252 с.
2. Вивчаючи міжнародне гуманітарне право : навчально-методичний посібник / М. Єлігулашвілі [та ін.] ; заг. ред. Т. Р. Короткий ; Українська Гельсінська спілка з прав людини, Товариство Червоного Хреста України. Київ ; Одеса : Фенікс, 2024. 250 с.
3. Волуйко О.М. Термінологічний словник міжнародного гуманітарного права / О. М. Волуйко, Л. В. Полуніна; М-во внутріш. справ України, Київ. ін-т Нац. гвардії України. Київ, 2024. 147 с.
4. Добровільний звіт у сфері міжнародного гуманітарного права / Міністерство оборони України ; уклад. І. Заворотько. Київ, 2024. 122 с.
5. Зведений огляд рішень Європейського суду з прав людини (2023 рік) / Відп. за вип.: О. Ю. Тарасенко, Д. П. Мордас, Р. Ш. Бабанли. Київ, 2024. 16 с. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Oglyad_zved_ESPL_2023.pdf (дата звернення: 17.08.2025).
6. Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах війни та післявоєнний період: матеріали наукового семінару (21 червня 2024 р.) / упор. Д. Є. Забзалюк, М. В. Ковалів, М. Т. Гаврильців, Н. Я. Лепіш. Львів : ЛьвДУВС, 2024. 231 с.
7. Мельцер Н. Міжнародне гуманітарне право. Загальний курс. МКЧХ, 2021. 398 с.
8. Міжнародне публічне право: основи теорії : навч.-метод. посіб. / Х. Н. Бехруз, С. С. Андрейченко, М. В. Грушко та ін. Одеса : Юридика, 2023. 252 с.
9. Міжнародне публічне право: основи теорії : навчально-методичний посібник / Х. Н. Бехруз, С. С. Андрейченко, М. В. Грушко та ін. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. 252 с.
10. Права людини в умовах воєнного стану: прикладний аспект : збірник матеріалів науково-практичного круглого столу, м. Київ, 10 грудня 2024 р. / за заг. ред. В. В. Григор'євої, Ю. В. Камардіної, М. А. Пожидаєвої, А. С. Політової, Є. М. Черниха. Київ : МДУ, 2024. 68 с.
11. Права людини на перехресті цивілізацій: концептуалізація, методологія та футурологія : монографія / О. П. Андрущенко ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2025. 208 с.
12. Чистякова А. Права людини в умовах воєнного стану. Законодавство. Судова практика / за заг. ред. В. С. Ковальського. Київ : Юрінком Інтер, 2024. 316 с.

Додаткова

1. Popov G., Puhach A., Shkolnikov V., Baranovska T., & Orobets K. Assessing War Crimes during Armed Conflicts: Insights from Ukraine and Global Standards. Journal of Lifestyle and SDGs Review. 2025. No 5(1), e03391. DOI: <https://doi.org/10.47172/2965-730X.SDGsReview.v5.n01.pe03391> (дата звернення: 20.08.2025).

2. WORKING WITH VICTIMS OF SEXUAL VIOLENCE DURING ARMED CONFLICT: A Manual for Ukrainian prosecutors / G. Popov, O. Poiedynok. Council of Europe, 2024. 94 p. URL: <https://rm.coe.int/ukr-2024-covaw-ii-manual-for-prosecutors-eng-web/1680b1dbe2> (дата звернення: 20.08.2025).
3. Андрейченко С.С., Каненберг-Сандул О.К. Міжнародна-правова відповідальність держави за поведінку державних органів. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 1. С. 349-351. URL: https://lsej.org.ua/1_2021/89.pdf (дата звернення: 17.08.2025).
4. Андрущенко О.П. Вплив цифровізації на ціннісні пріоритети розвитку прав людини. Інформація і право. 2023. № 4 (47). С. 106-115.
5. Андрущенко О.П. Захист прав людини в умовах розвитку штучного інтелекту. Питання боротьби зі злочинністю. 2024. Вип. 47. С. 186-193.
6. Андрущенко О.П. Проблеми захисту прав людини, які виникають в результаті глобалізаційних трансформацій. Інформація і право. 2022. № 4 (43). С. 118-128.
7. Гаврильців М.Т. Право людини на гідність у світлі Загальної декларації прав людини. Збірник тез круглого столу, присвяченого 72-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини (м. Київ, 10 грудня 2020 р.). Київ : ДНДІ МВС України, 2021. С. 103-105.
8. Данильян О.Г., Дзьобань О.П. Інформатизація як атрибут інформаційного суспільства: від ретроспекції до сучасної рефлексії. Інформація і право. 2022. № 1 (40). С. 9-20.
9. Дзьобань О.П. Людина цифрова. Енциклопедія соціогуманітарної інформології / координатор проєкту та заг. ред. проф. К. І. Беляков. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. С. 177-181.
10. Дзьобань О.П. Цифрова людина як філософська проблема. Інформація і право. 2021. № 2. С. 9-19.
11. Іванов С.Ю. Історичний розвиток прав і свобод людини. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, Серія «Право», 2024. Вип. 86 ч. 2. С. 64-70. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.1.9> (дата звернення: 20.08.2025).
12. Климанська Л.Д., Луцишин Г.І. Парадокси інформаційної демократії. Перспективи. Соціально-політичний журнал. 2023. № 1. С. 142–152.
13. Козюбра М.І. Доктрина природного права: через історичні злети й падіння до визнання основою найважливіших досягнень сучасної правової теорії та практики. Право України. 2021. № 1. С. 12–42.
14. Козюбра М.І. Доктрина природного права: через історичні злети й падіння до визнання основою найважливіших досягнень сучасної правової теорії та практики. Право України. 2021. № 1. С. 12–42.
15. Куцька О.М., Плазова Т.І., Казан Е.М. Воєнні конфлікти та їх вплив на політичну та соціальну історію. Вісник науки та освіти. 2023. №. 9 (15). С. 874-884.
16. Линник В.П., Костенко І.В. Генезис прав людини. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, Серія «Право», 2024. Вип. 82. Ч.

1. С. 198-202. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.1.29> (дата звернення: 20.08.2025).
17. Лихогляд В.П. Імплементация міжнародних стандартів захисту екологічних прав людини в національному праві України: сучасний стан. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. №7. С. 293-296. URL: https://lsej.org.ua/7_2021/76.pdf (дата звернення: 17.08.2025).
18. Маложон О.І. Четверте покоління прав людини в контексті української сучасності. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 12. С. 41 – 44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-12/6> (дата звернення: 20.08.2025).
19. Мельничук О.С. Застосування класичних та некласичних принципів у втіленні доктрини прав людини. Забезпечення прав людини: національний і міжнародний виміри: матер. II Всеукр. наук.-практ. конференції (м. Вінниця, 9 грудня 2022 р.). Вінниця, 2022. С. 65-70.
20. Мельничук О.В. Права людини в історико-філософському проекті. Філософія права та політика. 2020. № 2. С. 45–62.
21. Назарчук О. Захист прав людини: сучасний стан та проблеми реалізації. Теорія та історія держави і права. Історія політичних і правових вчень. Актуальні проблеми правознавства. 2022. № 2 (30). С. 19-23. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/apl/article/download/1350/1397> (дата звернення: 20.08.2025).
22. Наливайко О.І., Братішко Н.А. Поняття та особливості міжнародно-правових стандартів прав людини. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2023. №5. С. 411-416. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.02.71> (дата звернення: 20.08.2025).
23. Оніщенко Н.М. Правотворчі процеси миробудівництва: контекст європейської інтеграції. Правотворення і правотворчість в умовах воєнного стану та миробудівництва : монографія. До 75-річчя Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України. Київ : Парламентське видавництво, 2023. С. 138-167.
24. Попов Г.В. Особливості досудового розслідування злочинів проти статевої недоторканості дітей, що вчинені в умовах збройного конфлікту. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2023. Вип. 75 ч.2. С. 125 – 129. URL: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/03/75-part-2_FINAL.pdf (дата звернення: 20.08.2025).
25. Попов Г.В. Право військовослужбовців на захист в умовах європейської інтеграції України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2024. Вип. 81 ч. 3. С. 139 – 143. URL: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/02/81_part-3.pdf (дата звернення: 20.08.2025).
26. Попов Г.В. Працівник міжнародної оборонної компанії як суб'єкт кримінального правопорушення / Аналітично-порівняльне правознавство. Електронне наукове видання. 2024. № 06. С. 775 – 779. URL: https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/11/APP_6_2024.pdf (дата звернення: 20.08.2025).

27. Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді. Рада Європи. URL: <https://surl.li/temfpo> (дата звернення: 20.08.2025).
28. Пушкаренко С.О. Інститут омбудсмена системи захисту прав людини: зарубіжний досвід для України. Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2024. № 1. С. 82-88.
29. Риженко І.М., Дем'янюк О.М. Загальна характеристика регіональних систем захисту прав людини. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспуденція. 2024. № 68. С. 145-148.
30. Сіромський Р. Підготовка Міжнародних пактів про права людини: канадсько-радянські розбіжності. Літописець. Випуск 16: Збірник наукових праць VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Права людини: історичний вимір і сучасні тенденції (до річниці прийняття Загальної декларації прав людини)». Житомир : Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2021. С. 227-230.

Інформаційні ресурси

1. <https://www.president.gov.ua> – офіційний вебсайт Президента України.
2. <https://www.portal.rada.gov.ua> – офіційний вебсайт Верховної Ради України.
3. <https://www.kmu.gov.ua> – офіційний вебсайт Кабінету Міністрів України.
4. <https://www.minjust.gov.ua> – офіційний вебсайт Міністерства юстиції України.
5. <https://earchive.mfa.gov.ua/> – Дипломатичний Архів МЗС.
6. https://commission.europa.eu/index_en – офіційний вебсайт Європейської Комісії.
7. <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html> – законодавство Європейського Союзу.
8. <https://www.coe.int/en/web/portal/home> – Рада Європи.
9. <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home> – Європейський суд із прав людини.
10. <https://www.icc-cpi.int/> – офіційний сайт Міжнародного кримінального суду.
11. <https://www.ihffc.org> – сайт Міжнародної гуманітарної комісії з установлення фактів.
12. <https://www.amnesty.org> – сайт міжнародної неурядової організації «Міжнародна амністія».
13. <https://www.hrw.org> – сайт неурядової організації Human Rights Watch.
14. <https://www.guidetoaction.org/> – збройні конфлікти, міжнародна допомога, права людини і гуманітарне право, імміграція, всесвітній розвиток, багатонаціональні корпорації, ООН.
15. <https://www.unhchr.ch> – агентство ООН, що стежить за дотриманням і захистом прав людини, які гарантує Загальна декларація прав людини.
16. <https://worldcourts.com> – база даних рішень міжнародних судових органів.

8.5. Сертифікаційні програми (електронні курси)

<https://vo.uu.edu.ua/course/view.php?id=23764>

8.6. Фахові періодичні видання України з дисципліни

1. Головне видання «Український часопис міжнародного права (Ukrainian Journal of International Law)» – <https://jusintergentes.com.ua>.
2. Англomовний науковий журнал «Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal (KMLPJ)» – <https://kmlpj.ukma.edu.ua>.
3. Науковий журнал «Право. Людина. Довкілля (Law. Human. Environment)» – <https://environmentalscience.com.ua>.
4. Юридичний науковий електронний журнал» – <https://lsej.org.ua>.
5. Наукове видання «Juris Europensis Scientia» – <https://jes.nuoua.od.ua>.
6. Вісник Національної академії правових наук України – <https://visnyk.kh.ua>.
7. Науковий фаховий журнал «Східноєвропейського права (Journal of Eastern European Law)» – <https://easterneuropeanlaw.org.ua>.
8. Наукове видання «Європейський правничий часопис» – <https://legal-journal.e-u.edu.ua>.
9. Науковий фаховий журнал «Публічне право» – <https://www.publichne-pravo.com.ua>.
10. Юридичний журнал «Український часопис конституційного права» – <https://www.constjournal.com>.

8.7. Універсальні та спеціалізовані інформаційні системи і програмні продукти для опанування дисципліни

Програмне забезпечення	Призначення	Умови використання (вільний доступ в Інтернеті, згідно договору, придбані ліцензії тощо)
Microsoft Word	для створення та редагування документів	придбані ліцензії
Google Chrome	отримання доступу до інформації з Інтернету	вільний доступ в Інтернеті
PowerPoint	для створення слайдових презентацій	придбані ліцензії
Prezi	для створення інтерактивних презентацій в режимі онлайн	вільний доступ в Інтернеті
Canva	для створення презентацій	вільний доступ в Інтернеті
Microsoft Excel	для обробки даних	придбані ліцензії
Zoom	для відеоконференцій, обміну повідомленнями та спільного використання документів	вільний доступ

9. МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Форми занять	Наявне матеріально-технічне забезпечення	Необхідне матеріально-технічне забезпечення
Лекція	власний ноутбук	проектор, приміщення з доступом до Інтернету
Практичне заняття	власний ноутбук, наочні та роздаткові матеріали	приміщення з доступом до Інтернету
Семінарське заняття	власний ноутбук, наочні та роздаткові матеріали	приміщення з доступом до Інтернету